

III RIIGIKOGU

8. istungjärk. **Protokoll nr. 239 (40).**

1929.

**III Riigikogu koosolek 26. märtsil 1929
kell 13.30 min.**

Kokku on tulnud 96 Riigikogu liiget.

Valitsuse loosis: Riigivanem **A. Rei**, sise- ja kohtuminister **T. Kalbus**, välisminister **J. Lattik**, sõjaminister **M. Juhkam**, raha- ja kaubandus-tööstusminister **A. Oinas**, põllutöominister **K. Soonberg**, teedeminister **O. Köster**, töö-hoolekande- ja haridusminister **L. Johanson**.

Päevakord:

1. Eesti-Prantsuse kaubandus- ja laevanduskonventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel.

2. Eesti kultuurkapitali seaduse § 3. muutmise seadus — II lugemisel.

3. Tollinõukogude täiendamise, salakau-pade loetluse täiendamise ja salakauba asjus trahvide ning tõkkeabinõude muutmise seadus — II lugemisel.

4. Ärimaksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

5. Liitumise seadus konventsiooniga teatud reeglite ühtlustamiseks laevade kokkupõrke alal — II lugemisel.

6. Liitumise seadus konventsiooniga teatud reeglite ühtlustamiseks päästmise ja abiandmise alal merel — II lugemisel.

7. Raudteesajanduse rahvusvahelise korra kohta käiva konventsiooni ja põhikirja ning selle allakirjutamise-protokolli kinnitamise seadus — II lugemisel.

8. Kalameeste riikliku laenufondi seadus — III lugemisel.

9. Jõuvankrite seadus — III lugemisel.

10. Jõuvankrite ja bensiini maksu jaotamise ja äratarvitamise seadus — III lugemisel.

11. Tallinna avaliku lennuvälja alla maade ja ehituste sundvõrandamise seadus — III lugemisel.

12. Kohtuotsuste täitmise asjus Tsiiviilkohtupidamise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

13. Võlglastelt sissenõutud summade jaotamise korra muutmise seadus — III lugemisel.

14. Väljakutse toimetamise asjus tsiiviilkohtupidamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

15. Tuletõrjeseaduse § 24. muutmise seadus — III lugemisel.

16. Üheksandama rahvusvahelise töökonventsiooni poolt vastuvõetud meremeeste palkamise lepingu konventsiooni eelnõu kinnitamise seadus — III lugemisel.

17. Eesti ja Läti vahel piirihoonega poolitatud kinnisvarade likvideerimise tähtaja pikendamise asjus allakirjutatud protokolli kinnitamise seadus — III lugemisel.

18. Välismaaliste vahekohtu otsuste täitmise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel.

19. Laevasõidu riikliku laenufondi seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

20. Kollektiivlepingute seadus — üldkomisjoni ettepanek.

21. Perekonnaseisu ametnikkude-vaimulikude ja nende perekondade pensionikapitali seadus — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

22. Kaitseväelaste ja nende perekondade pensioni seaduse põhjal määratud pensionide kõrgendamise seadus — II lugemisel.

23. Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioni seaduse põhjal määratud pensionide kõrgendamise seadus — II lugemisel.

24. Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseaduse (RT 23 — 1926) §§ 3, 4, 5, 8, 24 ja 26 muutmise seadus — II lugemisel.

25. Koosseisu komisjoni esitis E. Joonase vangistamise asjas.

26. Eesti vabariigi kulude ja tulude eelarve 1929./1930. a. — III lugemisel.

27. Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus — G. Ottas'e ja A. Veiler'i ettepanek.

Koosolekut juhatab abiesimees **R. Penno**, pärast esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

Koosolek algab kell 13.45 min.

I. Päevakorra Juhataja **R. Penno**:
vastuvõtmine. Avan Riigikogu koosoleku.
J. Laidoner (põl):

Teen ettepaneku,
päevakorra-punktid 22, 23 ja 24, pensioniseadused, võtta päevakorra-punktideks 8., 9. ja 10.

(A. Anderkopp, tõer: Need tulevad kõik, härra kindral, ette, see on asjatu ettepanek.) Teen ettepaneku, võtta nende punktide järele, mis II lugemisel.

M. Laarman (põl): Teen ettepaneku, 27. punkt — Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus — võtta päevakorda enne kollektiivlepingute seadust, see on 20. päevakorra-punktiks.

Põhjenduseks võin ette tuua seda, et kui see seadus päevakorras nii kaugele jääb, 27-daks päevakorra-punktiks, — siin on veel teisi seadusi, mis palju vaidlusi sünnitavad — võib see seadus väga lõppu jääda ja välja libiseda.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Rkl. Laidoner'i ettepaneku poolt on 28 häält, vastu 35 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Rkl. Laarman'i ettepaneku poolt on 28 häält, vastu 40 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Seega on päevakord määratud.

2. L. Raudkepi sõnavõtmine isiklikus asjas. **L. Raudkepp** (krst) (isikl. asj.): Kui ma täna võtsin sõna isiklikus asjas seaduse kohta „süüteod rahva tervishoiu vastu“, hüüdis rkl. härra Fuks mulle täiesti ebasüüdsaid sõnu vahele, mille eest tegi juhataja märkuse. Kuna härra Fuks ei öelnud neid sõnu kõnetoolilt, siis vabandas ta end minu ees tunnistajate juuresolekul teisel, millega mulle on antud satisfikatsioon, ja ma võin juhtumuse arvata pärast praegust minu teadaannet likvideerituks.

3. Eesti-Prantsuse kaubandus- ja laevandus-konventsiooni kinnitamise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Lehtman**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Tekst III Rk. 8. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

4. Eesti kultuurkapitali seaduse § 3. muutmise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Klesment**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Tekst. III Rk. 8. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

5. Tollinõukogude täiendamise, salakaupade loetluse Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär**. Juhataja **R. Penno**: Jätan ära käesoleva seadus-

täiendamise ja salakauba asjus trahvide ning tõkkeabinõude muutmise seadus — II lugemisel. eelnõu II lugemisel paragrahvide teksti ettekandmise. Sellele vastu ei vaielda. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Tollinõukogude täiendamise, salakaupade loetluse täiendamise ja salakauba asjus trahvide ning tõkkeabinõude muutmise seadus.

I osa.

I peatükk.

Tolliseadustiku (RT 45/46 — 1923.) §§ 7, 422 (RT 33 — 1926 täiendusega) ja 427, samuti §§ 424 ja 426 (RT 35 — 1926. a. redaktsioonis) muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 7. Laialisema tegevusega tolliasutuste juures on tollinõukogud, mille ülesandeks on: tolliseadustesse ja tariifidesse puutuvate küsimuste lahendamine, samuti salakaubaasjade otsustamine ja trahvide määramine käesolevas seaduses ettenähtud alustel. Tollinõukogude koosseisu nimetatakse tolliülemad, nende abid, tollirevidendid või nende asetäitjad. Tollinõukogu on otsusevõimne, kui on koos pool liikmetest, kuid mitte alla kolme, sealhulgas tolliülem või tema abi esimehena.

Tollinõukogu liikmed tähendatud isikute seast nimetab tollidirektor. Rahaminister võib mõjuvatel põhjustel, tollidirektori ettepanekul, nimetada ka teisi, eelmises lõikes tähendamata teenijaid osa võtma nõukogus asjade arutamisest ja otsustamisest tollinõukogu liikme õigustega.

Tolliametid, kus nõukogu puudub, saadavad asjad, mis kuuluvad nõukogu võimkonda, lähemale tolliametile, kus nõukogu olemas.

§ 422. Karistuseks salakaubaveo eest on 1) rahatrahv ja 2) seaduses eriti tähendatud juhtudel ka isiklik karistus.

Peale selle konfiskeeritakse: 1) salakaubaks tunnustatud asjad; 2) §§ 424 ja 426 tähendatud juhtudel — veo- ja pakkimisabinõud ja asjad, mis ühes salakaubaga olid mahutatud nendesse abinõudesse, 3) ametnikkudele meelega ja altkäemaksuks antud asjad.

Asju ei konfiskeerita, kui need on süüteo läbi ära võetud omaniku või tema asemiku valdusest ja siis ilma omaniku ja tema asemiku nõusolekuta salakaubaks, meelega või altkäemaksuks muudetud või salakauba veoabinõuna tarvitatud. Konfiskeeritud asjad antakse tagasi, või kui nad ära müüdüd, siis müügist saadud hind tasutakse omanikule, kui pärast

konfiskeerimist kohtuotsusega tunnustatakse tõendatuks eelpool tähendatud süütegu. Peale nende juhtude ei konfiskeerita veoabinõusid, kui need kuuluvad salakaubavedajatele, kes § 427 teise lõike põhjal on trahvist vabad.

§ 424. Veoabiõudena konfiskeeritakse väikesed laevad (mahutusega kuni 60 kantmeetri brutto), automobiilid ja igasugused vankrid, saanid j.n.e. ühes veoloomadega ja nende riistadega, samuti ka koormakandjad loomad, kui neid veoabinõusid tarvitati üksnes või peaasjalikult salakauba vedamiseks või kui neil olid eraldi peidupaigad või muud sisseseaded salakauba vedamiseks.

Tähendatud veoabinõud konfiskeeritakse:

1) kui sisseveetud salakaup on neil veetud, Eesti Vabariigi maa-alal (ka territooriaalvetes) või

2) kui väljaveetavat salakaupa on neil veetud liikumisel üle piiri, või piirile või mereannale.

§ 426. Rahatrahv salakauba eest määratakse:

1) kahekordse tolli suuruses üldtariifi järgi kaupadelt, asjadelt ja väärtustelt, mille tollialune sisse- või väljavedu on lubatud;

2) kolmekordse tolli suuruses üldtariifi järgi sisse- ja väljaveoks keelatud kaupadelt, asjadelt ja väärtustelt, mille kohta tollitariifides tollimäärad ette nähtud, välja arvatud sisseveetav piiritus;

3) 20 krooni iga salakaubana sisse toodud liitri piirituse pealt, kusjuures poolikud liitrid täisliitriteks loetakse;

4) ühekordse hinna suuruses sisse- või väljaveoks keelatud kaupadelt, asjadelt ja väärtustelt, mille kohta tollitariifides tollimäär ette nähtud ei ole.

Rahatrahvid määratakse salakauba omanikudele või käsutajatele, samuti ka salakauba hoidjatele ja vedajatele (või kandjatele), kui salakauba omanikud või käsutajad on üldse kindlaks tegemata, või kui viimased on küll kindlaks tehtud, kuid mitte salakauba hoidjate ja vedajate (või kandjate) juhatusel.

Süüdlaste maksujõuetuse korral asendatakse rahatrahvid arestiga Uue nuhtl. sead. (1903. a. v.) § 59 alusel.

Eriti piirituse salases sisse- ja väljaveos ning salaja sisseveetud piirituse hoidmises ja vedamises (või kandmises) asendatakse rahatrahv süüdlaste maksujõuetuse korral isikliku karistusega järgmiselt: kui trahvisumma ulatub 1.000 kroonini — arestiga kuni kümne kuuni; 1.000 kuni 2.000 kroonini — arestiga kümnest kuust kuni ühe aastani; 2.000 kuni 5.000 kroonini — türmi karistusega ühest kuni poolteise aastani; 5.000 kuni 10.000 kroonini — türmi karistusega poolteisest kuni kahe aastani; üle

10.000 krooni — türmi karistusega üle kahe, kuid mitte üle kahe ja poole aasta.

§ 427. Salakauba hoidjad ja vedajad (või kandjad), kelle kättejuhatusel salakauba omanikud või käsutajad kindlaks tehti, trahvitakse igauht rahatrahviga kuni 50 kroonini, kuid mitte suuremal määral, kui pool sellest summast, mis salakauba omanikule või käsutajale tuleks määrata.

Kui kindlaks tehakse, et salakauba hoidjad ja vedajad (või kandjad) ei teadnud hoitud ja veetud (või kantud) kaupade, asjade ja väärtuste salakauba iseloomust, siis vabastatakse nad ka käesolevas paragrahvis ettenähtud rahatrahvist.

II peatükk.

Tolliseadustiku § 420 täiendatakse uue punkti 9-daga järgmiselt:

§ 420. Salakaubaveoga ühetaoliseks loetakse:

9. Välismaa, samuti Eestist eriliste lubadega välja veetud piirituse kui ka teiste sisseveoks keelatud välismaa kaupade hoidmine ja vedamine (või kandmine), kuigi ilma kauplemise otstarbeta. Salakaubaks käesoleva punkti põhjal ei või tunnustada kaupa, mis sisse veetud eriliste lubade põhjal.

II osa.

Kriminaalkohtupidamise seaduse (S. K. XVI k. I j. — 1914. a. väljaanne) § 1164 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

§ 1164. Riigikassa varanduste ja sissetulekute vastu sihitud asjades kõik süüaluse uurimise ja kohtu eest kõrvalehoidmise tõkkeabinõud (§ 416) — välja arvatud vahiallavõtmine — asendatakse käemeeste vastutusega või kautsjoniga summa suuruses, mis võrdub rahatrahvi summale, mille võiks määrata süüalusele.

Salakauba asjus, kus rahatrahv määratakse tollitariifis ettenähtud tollimäärade alusel, samuti piirituse salakaubaveo asjus võib käemeeste vastutus või kautsjon olla ka väikesem, kuid mitte alla tariifijärgse tollimaksu.

6. Ärimaksu Rahaasjanduse koosseaduse muutmise seadus — misjoni aruandja **A. Tammann.**

II lugemisel. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Ärimaksu seaduse muutmise seadus.

I.

Riigikogu poolt 25. mail 1928. a. vastu võetud „Ärimaksu kohta käivate seaduste muutmise seaduse“ (RT 44 — 1928) esimese

osa I jao § 453 punkt 11 muudetakse järgmiselt (Riigi ärimaksu alla ei kuulu): „omavalitsuste poolt ülalpeetavad pandimajad ja viimaste kauplused, kui neis müüakse ainult samas pandimajas panditud asju; ühistegelised laenuasutused, tarvitajate- ja majanduseühisused, milliste põhikapital üle 5000 krooni ei ole“.

II.

Käesolev seadus hakkab maksma 1928. a. maksuaastast arvates.

7. Liitumise seadus konventsiooniga teatud reeglite ühtlustamiseks laevade kokkupõrke alal — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Tammann.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Tekst III Rk. 8. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

8. Liitumise seadus konventsiooniga teatud reeglite ühtlustamiseks päästmise ja abiandmise alal merel — II lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Tammann.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Tekst III Rk. 8. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

9. Raudteeasjanduse rahvusvahelise korra kohta käiva konventsiooni ja põhikirja ning selle allakirjutamise-protokolli kinnitamise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Anderkopp.** Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Tekst III Rk. 8. istungj. pr.pr. lisades, vaata sisukord.)

10. Kalameeste riikliku laenufondi seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Veiler.** Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste pa-

protokoll nr. 238(39), veerg 1670—1672.) randustega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

11. Jõuvankrite seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **J. Klesment:** Käesolev seadus on redaktsiooni komisjoni poolt läbi vaadatud, ja aruandjana ühinen redaktsiooni komisjoni poolt tehtud parandustega.

(Vaata tekst protokoll nr. 238(39), veerg 1672—1677.)

Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

12. Jõuvankrite ja bensiniimaku jaotamise ja äratarvitamise seadus — III lugemisel. Omavalitsuse komisjoni aruandja **E. Rossenberg:** Käesolev seaduseelnõu on redaktsiooni komisjoni poolt läbi vaadatud, ja ma kannan ta ette ühes redaktsiooni komisjoni poolt tehtud parandustega.

(Vaata tekst protokoll nr. 238(39), veerg 1677.)

Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

13. Tallinna avaliku lennukvälja alla maade ja ehituste sundvõõrandamise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt.** Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

(Vaata tekst protokoll nr. 238(39), veerg 1678.)

14. Kohtuotsuste täitmise asjus Tsiviilkohutupidamise seaduse muutmise seadus — III lugemisel. Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär:** Ma kannan ette seaduseelnõu redaktsiooni komisjoni poolt tehtud parandustega. Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu osade viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

(Vaata tekst protokoll nr. 238(39), veerg 1678—1679.)

15. Võlglastelt sissenõutud summade jaotamise korra muutmise seadus — III lugemisel.

(Vaata tekst protokoll nr. 238(39), veerg 1679—1680.)

Si ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

16. Väljakutse toimetamise asjus Tsiiviilkohupidamise seaduse täiendamise seadus — III lugemisel.

(Vaata tekst protokoll nr. 238(39), veerg 1680—1681.)

viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

17. Tuletõrjeseaduse § 24. muutmise seadus — III lugemisel. (Vaata tekst protokoll nr. 238(39), veerg 1681.)

nähtava enamusega vastu III lugemisel ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

18. Üheksanda rahvusvahelise töökonverentsi poolt vastuvõetud meremeeste palkamise lepingu konventsiooni-eelnõu kinnitamise seadus — III lugemisel. (Vaata tekst protokoll nr. 238(39), veerg 1682.)

19. Eesti ja Läti vahel piiri-

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär:** Kannan ette käesoleva seaduseelnõu redaktsiooni komisjoni poolt tehtud parandustega.

Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär:** Kannan ette käesoleva seaduseelnõu redaktsiooni komisjoni poolt tehtud parandustega.

Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide

viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Veiler:** Kannan ette käesoleva seaduseelnõu redaktsiooni komisjoni poolt tehtud parandustega.

Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu III lugemisel ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

Üldkomisjoni aruandja **O. Tief:** Kannan ette käesoleva seaduseelnõu ühes redaktsiooni komisjoni poolt tehtud parandustega.

Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

Üldkomisjoni aruandja **A. Tupits:** Ma

joonega poolitatud kinnisvare likvideerimise tähtsajapikendamise protokollil kinnitamise seadus — III lugemisel. (Vaata tekst protokoll nr. 238(39), veerg 1682.)

20. Välismaaliste vahekohtuotsuste täitmise konventsiooni kinnitamise seadus — III lugemisel. (Tekst III Rk. 8 istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

21. Laevasõidu riikliku laenufondi seaduse muutmise seadus — III lugemisel. (Tekst III Rk. 8. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.)

vastu III lugemisel ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

22. Kollektiivlepingute seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **J. Klesment:** Meil maksev Tsiivilseadus näeb ette töölepingute alal ainult isiklike töölepinguid, samuti on ka Tööstusliku töö seaduses ette nähtud ainult individuaalsed töölepingud. Tööliste grupeerumine ühingutesse ühelt poolt ja tööandjate grupeerumine oma organisatsioonide ümber teiselt poolt on esile kutsunud välismaa seaduseandluses nõndanimetatud kollektiivlepingute instituudi, mis seisab selles, et kokkuleppe korral ei loo töölepingut üksik tööline ettevõtjaga, vaid selle lepingu võib luua tööliste ühing ettevõtjaga või tööliste ühing tööandjate ühinguga. Seepärast on suuremas osas riikides kollektiivlepingud tööandjate ja tööliste vahel erilise seadusena ette nähtud. Kui meil seni tööstusealal kollektiivlepinguid sõlmitud on, siis puudub selleks

kannan seaduseelnõu ette redaktsiooni komisjoni poolt tehtud parandustega. Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

Üldkomisjoni aruandja **V. Hasselblatt:** Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu paragrahvide viisi ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Veiler:** Ma kannan seaduseelnõu Riigikogule ette redaktsiooni komisjoni poolt tehtud redaktsiooniliste parandustega.

Seaduseelnõu ühes redaktsiooniliste parandustega võetakse nähtava enamusega vastu III lugemisel ja lõpuhääletamisel redaktsiooni komisjoni andmata.

Üldkomisjoni aruandja **J. Klesment:** Meil maksev Tsiivilseadus näeb ette töölepingute alal ainult isiklike töölepinguid, samuti on ka Tööstusliku töö seaduses ette nähtud ainult individuaalsed töölepingud.

Tööliste grupeerumine ühingutesse ühelt poolt ja tööandjate grupeerumine oma organisatsioonide ümber teiselt poolt on esile kutsunud välismaa seaduseandluses nõndanimetatud kollektiivlepingute instituudi, mis seisab selles, et kokkuleppe korral ei loo töölepingut üksik tööline ettevõtjaga, vaid selle lepingu võib luua tööliste ühing ettevõtjaga või tööliste ühing tööandjate ühinguga. Seepärast on suuremas osas riikides kollektiivlepingud tööandjate ja tööliste vahel erilise seadusena ette nähtud. Kui meil seni tööstusealal kollektiivlepinguid sõlmitud on, siis puudub selleks

ometi juriidiline alus. Käesolev seadus tahab seda, et võimaldada kollektiivlepingute tegemist ka meil. Kollektiivlepingud on mitteduslikud, vaid neid võib luua, kui mõlemad kontrahendid nõus on kollektiivlepinguid sõlmima. Meil on tarvis juriidiliselt seda fikseerida, sest meil on juba kollektiivlepinguid tehtud. Kui tegelik elu näitab, et säärase lepingute tekkimine võimalik, ja osalt juba neid on tekkinud, siis peavad selleks olema juriidilised alused ja normid, mis säärase lepingud ette näevad.

Üldkomisjon on selle seaduse läbi vaadanud, ja sotsiaalpoliitilisest küljest on seda seadust arutanud sotsiaalkomisjon. Mõlemad komisjonid on leidnud selle seaduse tarvilikuks ja vastuvõetavaks. Komisjoni nimel teen ettepaneku,

seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

23. Riigikogu A. Tammann (töer) kahe järgmise (korra kohta): Teen ettepaneku,

koosoleku määramine. pidada Riigikogu järgmine, see on kolmas koosolek 15 minutit pärast käesoleva koosoleku lõppu. (Päevakord prot. nr. 240/41.)

Teiseks teen ettepaneku, pidada Riigikogu neljas koosolek 15 minutit pärast kolmanda koosoleku lõppu. (Päevakord prot. nr. 241/42.)

K. Tamm (põl) (korra kohta): Ma arvan, et vaheajata ei suuda meie täie jõu ja täie värs-kusega tööd teha, ja seepärast teen ettepaneku, määrata vaheaeg kuni $\frac{1}{2}$ 5. (Vahelhüüe paremalt poolt: Kella 4-ni.) Kui ollakse selle poolt, siis võiks määrata vaheaja kella 4. Nõnda et teen ettepaneku, määrata vaheaeg kuni kella 4-ni.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tammann'i ettepanekud vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tamme ettepanek tagasi lüka-tud.

24. Kollektiiv- **A. Veiler** (töer): Käes-
lepingute sea- olev seaduseelnõu, mis Riig-
odus — I lugemi- gikogule esitatud, on iga-
sel. (Punkt 22. tahes üks samm edasi meie
järg.) senises olukorras. Igaüks,
kellel tegelikus elus tege-

mist kollektiivlepingutega, peab tunnustama, et meil nende lepingute sõlmimisel ja eriti neist lepingutest lahtiütlemisel valitses ebanormaalne seisukord — üks või teine pool võis teha,

kuidas heaks arvas, võis lepingut tõlgitseda nii, kuidas talle meeldis. Eriti paistis silma üks neist kaugeleulatavatest lepingutest, mis sel alal tehtud, nimelt leping trükitööliste ja töös-turite vahel. Meie nägime seal, et kui üks pool tõlgitses lepingu edasikestmist teatud täht-ajani, siis teine poolt ütles lihtsalt, et tema saab sellest nii aru, et ei ole vaja mingist tähtpäevast kinni pidada. Käesolev seadus toob asjasse tunduvalt selgust: on tagatud juriidiline alus, teiselt poolt registreeritakse lepingud töö-hoolekandeministeriumis, nii et valitsusevõimudel alati on teada, missugused lepingud registreeritud, ja kui edaspidi kavat-setakse lepingutes teha muudatusi, siis regist-reeritakse ka need samas korras. See asja-olu teeb kollektiivlepingute seisukorra märksa stabiilsemaks. Mina isiklikult ei ole olnud kollektiivlepingute sõlmimise vastu. Pean ütle-ma, et uues seaduses asi märksa lihtsamaks ja selgemaks tehakse, kui siamaani oli. Pean rõhu-tama, et see eelnõu, mis esitatud, tunduvalt lahku läheb neist kavatsustest, mis hiljuti töö-hoolekandeministeriumis valitsesid. Ni-melt puhusid seal säärase tuuled, et kollek-tiivlepingud ei kanna vaba iseloomu, vaid neid saab kergesti tööstuseettevõtetele teha sunduslikuks. Käesoleva seaduse järgi on lepingu sõlmimine vabaks jäänud nii ühele kui teisele. Töölised ei saa üksikult lepingut sõl-mida, vaid sõlmijaks peab olema ikka tööliste ühing ja teiselt poolt üksikud ettevõtjad vabatahtlikult, või ettevõtjate ühing. Kui ette-võtjate ühing lepingu sõlminud, siis selle sea-duse järgi ei saa leping sunduslik olla nende ettevõtjate kohta, kes teatud ühingu liikmed ei ole. Seaduse tunduvamaks puuduseks on § 7. Kui üks ettevõtte on sõlminud kollektiiv-lepingu, ja see ettevõtte läheb ostu-või paran-duse teel edasi uuele omanikule, siis on leping automaatselt maksev ka uue omaniku kohta. Kujutleme nüüd seisukorda, kui leping on tähtajaline, ütleme viieks aastaks sõlmitud, ettevõtja müüb oma tööstuseettevõtte ära, kuid lepingutingimused on uue omaniku kohta, ütleme aasta on see leping kestnud, veel neli aastat maksvad. Meie teame, et lepingud registreeritakse töö-hoolekandeministeriumis kahe nädala jooksul pärast lepingute sõlmi-mist. Nüüd võib kujutleda seisukorda, keegi müüb oma ettevõtte, ei ütle uuele omanikule, et leping olemas, ta võib isegi viimastel müügi-päevadel sõlmida halva lepingu, mis töö-hoo-lekandeministeriumis registreeritud ei ole, ja käesoleva seaduse põhjal on see leping uue omaniku kohta maksev. (Riigivanem A. Rei vahelhüüe.) Ega see õige ei ole. Kahjutasu võib niisugusel juhul nõuda, kui ettevõtja tasuvõimeline on. Niipalju kui mina kollek-

tiivlepingute seaduseandlust mujal tööstuse-riikides tunnen, on see väga vaieldav küsimus. Teie leiate moodsaid tööstuseriike, kus see põhimõte seaduseandlusele ei ole võetud. Härra Riigivanem ütles, et võib kahjutasu nõuda, aga oletame, et ettevõtja ei ole maksuvõimeline. Minu arvamise järgi peab § 7. redaktsiooni muutama selles mõttes, et leping sunduslikult uuele omanikule edasi ei läheks.

Siis tundub mulle, et § 10. ei ole ka päris selge, mis ajal see kahekuuline tähtaeg maksuma hakkab. Vast härra aruandja selgitab lähemalt § 10. sisu. § 10 kõneleb järgmist: „Määramata aja peale sõlmitud kollektiivlepingu võib kumbki pool lõpetada, sellest teatades vastaspoolele töö-hoolekandeministeeriumi kaudu, vähemalt kaks kuud ette, kui ei ole tähtaja suhtes kokku lepitud teisiti. Töö-hoolekandeministeerium teeb lahtiütlemise teadaande viivitamata teatavaks teisele poolele.“ Siin ei ole aga öeldud, millal see kaks kuud maksuma hakkab. Kas siis, kui üks pool lahtiütlemise teadaande annab, või siis, kui omakorda töö-hoolekandeministeerium teatab teisele, et nüüd sellest päevast kaks kuud edasi kaotab leping jõu. Minu arvates peab siin kindel mõiste olema. Määratagu see kaks kuud kas sellest ajast, kui üks pool teatab kirjaga töö-hoolekandeministeeriumile, või jälle sellest päevast, kui töö-hoolekandeministeerium omakorda teisele lepinguosalisele edasi on teatanud.

Need on õieti kaks suuremat puudust, mis mulle selle seaduse läbilugemisel silma puutunud. Pean ühele asjaolule tähendama, et selle seaduse kaalumiseks väga lühike aeg on olnud, nagu viimasel ajal kõigi seaduste juures.

Üht pean rõhutama, mida juba alguses ütlesin, et see seadus, kui need parandused sisse võetakse, minu arvates siiski senise seisukorra omajagu selgemaks teeb ja kollektiivlepingutele juriidilise õiguse annab, ja sellest õigusest on niihästi ettevõtjad kui ka töölised huvitatud, kui nad endivahel lepinguid sõlmivad.

Juhataja **R. Penno:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

25. Perekonnaseisu ametnikkude-vaimulikkude ja nende perekondade pensionikapitali seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **A. Sternfeldt:** Asundusekapitali seaduse § 3. p. 13. on tähendatud, et asundusekapitali tarvitatakse kiriku ametikandjatele, nende leskedele ja vaestelastele pensioni maksimiseks eriseaduses ettenähtud alustel ja korras.

Käesoleva seaduseelnõu ülesandeks on need alused ja see kord ära määrata, mille järgi pensioni tuleks maksta. Käesolev seaduseelnõu on tingitud asjaolust, et vaimulikud olid endiste veneaegsete seaduste järgi kõrgemad ametnikud, seepärast oli endise kirikuseaduse põhjal neil, nende leskedel ja vaestelastele pension kindlustatud. Kuna nüüd vaimulikud Perekonnaseisu seaduse järgi perekonnaseisu ametnikud on ja nad ka oma suures enamuses praegu perekonnaseisu ametniku ülesandeid täidavad, on nad ka kui ametnikud õigustatud pensioni saama. Ka on kogudustel perekonnaseisu muudatuste registreerimisel teatud väljaminekud. Samuti said ka endiste seaduste järgi Kreeka-õigeusu vaimulikud riigilt pensioni ja osa palka, ja täidavad praegu perekonnaseisu ametniku ülesandeid. Seda silmas pidades on praegune Vabariigi Valitsus võimalikuks pidanud pensioni kujul kogudustele vastavat toetust anda. Muidugi ei saa siin juttu olla töisest pensioni maksmisest, vaid see on ainult üks väike osa neist tegelikkudest kuldudest, mis nende ülesannete täitmine kirikule maksuma läheb.

Vabariigi Valitsuse poolt esitatud seaduseelnõu vaatas rahaasjanduse komisjoni läbi. Rahaasjanduse komisjon moodustas alamkomisjoni, kus see seaduseelnõu põhjalikul kaalumisel oli ja kus muu seas valitsuse elnõus järgmised muudatused ja põhimõttelikud parandused tehti. Nimelt pealkiri vormulceriti teisiti, seda silmas pidades, et siin on juttu pensioni maksmisest peajasjalikult perekonnaseisu ametnikkudele-vaimulikkudele, sest toetuse või pensioni maksmise aluseks kirikutele on perekonnaseisu muudatuste registreerimise kohuste täitmine.

Teine põhimõttelik muudatus oli see, et loeti otstarbekohasemaks pensionikapitali asutada hariduse- ja sotsiaalministeeriumi juures, et võimalust anda valitsusele erapooletult jagada neid summasid vastavalt koguduste hingede arvule.

Kolmas põhimõttelik parandus oli see, et võeti sisse lõige selle kohta, et ka need vaimulikud sellest pensionist võiksid osa saada, kes väljaspool evangeeliumi-luteriusu ja apostliku õigeusu kiriku keskvalitsusi on. Ühtlasi tekkis tarvidus seaduses märkida seda, et võimalus oleks pensioni kõrval ka toetust maksta vanaksjäänud vaimulikkudele, nende leskedele ja vaestelastele, kuna niisuguseid üksikuid juhtumisi võib ette tulla.

Rahaasjanduse komisjon esitab nende muudatustega käesoleva seaduseelnõu Riigikogule vastuvõtmiseks.

M. Laarman (põl): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tähendasin juba varemalt,

et selle seaduse juures talitati teisiti, kui teiste seaduste arutamise juures, kuna rahaasjanduse komisjonis võimalust ei antud meie rühmale ligi töötada, ja kuna alamkomisjonis ei võimaldatud meile esindust. Niisama ei olnud võimalik rahaasjanduse komisjonis seaduseel nõu puudumisel selle seaduse arutamisest osa võtta. Seepärast peame praegusel korral tarvitama võimalust mõne sõnaga tähendada, missugused on käesoleva seaduse puudused meie arvates. Asundusekapitali seadus esitati eelmise valitsuse poolt 1. veebruaril 1928. Seletuskirjas on tähendatud eesmärk, mis pidi olema asundusekapitalil. Seal öeldakse, et sellel seadusel on kaks otstarvet: 1) võimaldada riigi eelarvet koormamata tasuda maksud, mis maauenduse tagajärjel riigi kanda võetud, ja 2) järjekindlalt jätkata asundusepolitikat. See seadus jäi Riigikogu poolt vastu võtmata. Praegune valitsus esitas asundusekapitali seaduse uuesti 16. jaanuaril k. a. Ka selle seaduse seletuskirjas tähendatakse, et asundusekapitali eesmärgiks on seesama, mis eelpool öeldud. Nii öeldakse seaduse seletuskirjas lehekülj 7, et asundusekapitali esimeseks ülesandeks on riiklikkude kohuste täitmine endiste maaomanikkude-võlausaldajate ja teiste vastu, ja lehekülj 9 sealsamas, et valitsusel kindlaks määrata on veel vaja asundusekapitali tarvitamise kord asundusetegevuse alal, maaparanduse süvendamisel ja pensionimaksmine neile töövõimetutele isikutele, kes maade võõrandamise puhul jäänud ilma ülalpidamiseta. Et ka kirikute maad võõrandatud, tuleks vastavalt pensionimaksmist korraldada ka endistele kirikuteenijatele. Nende vajaduste rahuldamiseks tarvilikud kulud tulevad katta asundusekapitali arvel. Tähendatakse veel sellele, et alus ja kord, kuidas tuleb pensioni maksta, jääb eriseaduse hooleks. Kes vaevaks võtnud Asundusekapitali seaduse läbi lugeda ja tutvuneda seletuskirjaga, sel ei saa teist arvamist olla, et asundusekapitali eesmärgiks on kahe suure ülesande täitmine, nimelt riiklikkude kohuste täitmine endiste maaomanikkudele-võlausaldajatele ja asundusepolitika teostamine. Esimese ülesande juurde kuulub seaduse järgi ka pensionimaksmine neile töövõimetutele isikutele, kes maade võõrandamisel jäänud ülalpidamiseta. Seda ütleb seletuskiri väga selgesti, ning et maade võõrandamine on puudutanud ka üht jagu meie kogudusi, siis on Asundusekapitali seaduses ette nähtud vastavalt sellele pensionimaksmine endistele kirikuteenijatele. Seaduse § 3. p. 13. ütleb, et asundusekapitali summad tarvitatakse pensionimaksmiseks kiriku ametikandjatele, nende leskedele ja vaestlastele eriseaduses ettenähtud korras. Kui palju ja millised kiriku ametikandjad pen-

sioni õigustatud saama, on, nagu eelpool nägime, kindlaks määramata Asundusekapitali seaduses eneses. Eriseadusega määratakse lähemalt see kord ja alused, kellele pensioni maksta. Arusaadav pidi olema, et eriseaduse mõte ei saa ega või see olla. Aga rahaasjanduse komisjonis, kus Asundusekapitali seadus arutamisel oli, soovis minu rühm suurema selguse saamiseks seadust täiendada ja määrata, et pensioni antakse igale kiriku ametikandjale, kes maavõõrandamisega puudutatud. (L. Raudkepp, krst: Ah nüüd juba nii?!) Kahjuks jäi see ettepanek välja seaduse tekstist, ja sellest on kahju. Nagu kuulsime aruandja seletustest, on see alus teisiti seatud. Siin on tähendatud, et ei ole tahetud pensioni maksta neile kiriku ametikandjatele, kes Maaseadusega asetatud raskesse seisukorda, vaid tahetakse pensioni andma hakata kirikuteenijatele, kes ühtlasi täidavad ka perekonnaseisu ametniku kohuseid. Minu arvates on siin aluseks võetud hoopis teised põhjused, kui Asundusekapitali seadus ette näeb. Selles mõttes ei rahulda meid rahaasjanduse komisjoni poolt tehtud parandused ega see seadus üldse, vaid seadus peaks seatama hoopis laialisemale alusele ja nii, et kõik kiriku ametikandjad võiksid sellest pensionist osa saada. Seaduse alusel peaksid olema siia võetud kõik kiriku ametikandjad, kuid aruandja seletab, et siia hulka on võetud ainult kirikuõpetajad, see on perekonnaseisu ametnikud. Asundusekapitali seaduses ei ole aga seda öeldud, vaid Asundusekapitali seadus on selleks vastu võetud, et selle järgi peaks igapäev kiriku ametikandjal olema võimalik pensioni saada. Teisel lugemisel teen vastavald parandused, et viia see Asundusekapitali seadus laiemale alusele.

A. Kerem (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Asundusekapitali seaduse arutamise puhul oli mul võimalus küsida, mida tähendab kiriku ametikandja, mida tuleb kirikuametikandjate all mõelda, kas ainult kirikuõpetajaid või peale selle köstreid ja teisi kiriku ametnikke ja teenijaid? Siis aruandja ütles, et sinna võib kõiki mahutada. On aga päevaselge, et käesoleva eelnõu alla kõiki kirikuõpetajaidki ei saa mahutada, vaid osa kirikuõpetajaid on selle seaduse alt välja jäänud. Veel vähem võiks seda teistele ametnikkudele ja teenijatele laiendada. Peab ütleva, et see seadus on kitsale alusele viidud. Mis selleks põhjused olid, muidugi ei ole meil kui opositsiooni rühmal teada, kuna seadus kinnisel koalitsiooni alamkomisjoni koosolekul sündis. Missugused motiivid seal arutusel olid, need on opositsioonile tänini selgusetuks jäänud. Meie seisukohalt paistab nii, et kui meie omalajal riigi- ja omavalitsuste

teenijate pensioniseaduse maksma panime, siis ei olnud vahet tehtud kõrgemate ja alamate riigi- ja omavalitsuse teenijate ja ametnikkude vahel. Selles mõttes tuleb ka koguduste ametnikkude ja teenijate pensioniseadust parandada, ja meie rühmal on kavatsus seaduse II lugemise puhul nii pealkirjas kui ka kõigis neljas paragrahvis ette võtta parandusi. Tõepoolest, kui meie riik kiriku vastu tahab heatahtlik olla ja õpetajatele pensioni määrata, siis on tarvilik ka kiriku teised ametnikud ja teenijad selle seaduse alla arvata. Kirikutel, millel suuremad surnuaiad, ja neil on harilikult vahid, surnuaia-vahid, kui need surnuaiad omavalitsustele kuuluksid, siis käivad need vahid kui omavalitsuse teenijad pensioni alla. Kui aga koguduste ametnikud ja teenijad neidsamu ülesandeid täidavad, siis jäävad käesoleva seaduse alt välja. Mina ei tahaks praegu pikalt sõna võtta, vaid vastavate paragrahvide juures kavatsen esitada parandused Riigikogule vastuvõtmiseks. Meie rühmale on selge, et käesolev eelnõu, kui see tahetakse läbi viia, tuleks laiemale alusele seada, ja ei tuleks seda seadust mitte ainult kõrgemate ametnikkude pensioniseaduseks teha. (Vahelhüüded põllu-meeste ridadest: Õige, õige!)

Aruandja **A. Sternfeldt** (lõpusõna): Ma tahtsin tähendada härra Laarman'i märkustele seda, et Asundusekapitali seaduses ei ole seda põhimõtet puhtalt läbi viidud, millele tema tähelepanu juhtis. Kuna Asundusekapitali seadus on vastu võetud, seal aga märkus pensioni kohta sees on, siis on selle alusel tarvis teostada. Ka ei või eriseaduse vastuvõtmisel Asundusekapitali seaduse peale enam mingisugust tagasipöörvavat mõju olla. Mis puutub sellesse, et seaduse järgi registreerivad vaimulikud-ametnikud pensioni saavad, siis on pensionimaksmise tarvidus esile kerkinud ka seeläbi, et kogudustelt nende maad on võõrandatud, vastasel korral ei oleks tarvidust olnud pensioniküsimust üles tõsta. Koguduse maade ja varanduste arvel lahendati need küsimused. Näiteks olid armuadramaad selleks määratud, et vaimulikude leski ja vaeseidlapsi ülal pidada. Peab tähendama, et just kiriku varanduste võõrandamise läbi sattusid töövõimetud vaimulikud raskesse seisukorda, mida siin osaltki tahetakse kergendada. Mis puutub teistesse ametikandjatesse, kellest härra Kerem kõneles, siis sellest küsimusest ei olnud rahasjanduse komisjonis juttu seepärast, et pension registreerimistöde eest on määratud ja kõik kiriku ametnikud ei ole sellest osa võtnud. Ametikandjate all ei mõelda praeguse

kiriku korralduse järgi kõiki kirikuteenijaid, vaid selle all mõeldakse ainult õpetajaid ja köstreid. Oleks soovitatav, kui oleks võimalik laiendada seda ka neile, kuid kui aruandja ei saa ma sellega ühineda, sest komisjonis ei ole seda kaalutud. (K. Päts, põl: Kas köstrid ka registreerivad?) Ei registreeri, nad on kui abilised, aga nad ei ole seaduse järgi ei enne ega praegu registreerijad. (K. Päts, põl: Siis ei saa nad selle seaduse järgi paiukit.)

M. Laarman (põl) (fakt. märk.): Kui Asundusekapitali seadus rahaasjanduse komisjonis arutamisel oli, pärisid meie rühma liikmed järele, keda mõeldakse selles „ametikandjate“ all, siis vastas sellele härra dr. Leesment: küll teie pärast kuulete, mis sugused ametikandjad need on. Vaadake, seal ei lastud isegi küsida, upsakalt ja uhkelt vastati küsimistele.

Teiseks on härra aruandja minu ütluse valesti tõlgitsenud, nagu oleksin ma tähendanud, et seadus avaldab tagasitõrjuvat mõju asundusekapitalile. Ma seletasin, et käesolev seaduseelnõu on Asundusekapitali seadusele põhjendatud, sest Asundusekapitali seadus on põhiseadus, ja praegune seadus peab sellel põhjenema.

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud kolmepäevalise vaheajata I ja II lugemise vahel.

26. Kaitsevælaste ja nende perekondade pensioni seaduse põhjal määratud pensionide kõrgendamise seadus — II lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Klesment**. Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Kaitsevælaste ja nende perekondade pensioni seaduse põhjal määratud pensionide kõrgendamise seadus.

§ 1. Kaitsevælaste ja nende perekondade pensioni seaduse (RT 149 — 1924) põhjal määratud pensionid kõrgendatakse kahekümneviie protsendi võrra neile pensionisaajatele, kelle pensionid on arvestatud palkade järgi, mis maksivad olid enne 1. aprilli 1927 a. Kõrgendatud pensioni maksetakse alates 1. aprillist 1929 a.

§ 2. Õigus kahekümneviie protsendi võrra kõrgendatud pensioni saada on ka neil isi-

kutel, kes pärast selle seaduse jõusseastumist hakkavad pensioni saama, kuid palgamäärade järgi, mis maksvad olid enne 1. aprilli 1927 a.

§ 3. Korraldised kõrgendatud pensionide väljamaksmiseks teeb töö-hoolekandeministeerium, kellele sõjaministeerium teatab vastavad isikute nimekirjad ja pensionide kõrgendamise suuruse iga üksiku pensionisaaja kohta.

27. Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioni seaduse põhjal määratud pensionide kõrgendamise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Klesment.
Seaduseelnõu võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioni seaduse põhjal määratud pensionide kõrgendamise seadus.

§ 1. Riigi- ja omavalitsuse teenijate pensioni seaduse (RT 123/124 — 1924) põhjal määratud pensionid kõrgendatakse kahekümneviie protsendi võrra alates 1. aprillist 1929 a.:

1. üldaltähendatud seaduse § 1 p. p. a ja c näidatud isikutele ja nende perekondadele, kes pensioni saavad palganormide järgi, mis maksvad olid enne 1. aprilli 1927 a.

2. sama seaduse § 1 p. b näidatud isikutele ja nende perekondadele, kes pensioni saavad palganormide järgi, mis maksvad olid enne vastava omavalitsuse poolt kuni 1. aprillini 1928 a. toimetatud viimast kohalikku üldist teenijate palgakõrgendust. Kui viimane palgakõrgendus teostati enne 1. jaanuari 1926 a., kõrgendatakse pensionid ka neil pensionäridel, kes pensioni saavad tähendatud viimase palgakõrgenduse puhul maksmapandud palgamäärade järgi.

§ 2. Õigus kahekümneviie protsendi võrra kõrgendatud pensioni saada on ka neil isikutel, kes pärast selle seaduse jõusseastumist hakkasid pensioni saama, kuid palgamäärade järgi, mis maksvad olid enne § 1 p. 1. ja 2. näidatud tähtaegasid.

§ 3. Korraldused kõrgendatud pensionide väljamaksmiseks teeb töö-hoolekandeministeerium.

28. Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate töolistel pensioniseaduse (RT 23 — 1926)

Rahaasjanduse komisjoni aruandja J. Klesment.
Pealkiri, I osa sisesejuhatuse ja §§ 3, 4, 8, 24 ja 26 võetakse

§§ 3, 4, 5, 8, nähtava enamusega
24 ja 26 muutmise seadus — II lugemisel.

Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate töolistel pensioniseaduse (RT 23 — 1926) §§ 3, 4, 5, 8, 24 ja 26 muutmise seadus.

I.

Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate töolistel pensioni seaduse §§ 3, 4, 8, 24 ja 26 muudetakse ja pannakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 3. Pension määratakse käesolevas seaduses näidatud protsentidest töölt lahkunud töölise viimasest aastapalgast.

Palga all mõistetakse tasu, mida tööline oma töö eest saab, ükskõik, kas seda rahas või natuuras antakse, ühes alalise lisatasuga, välja arvatud summad, mis erakorraliste väljaminekute katteks määratakse, samuti ka preemiad, tasu puhaskasust ning perekonna-abirahad.

Natuuras antava palga rahaline väärtus määratakse kindlaks töötasu määramisel tööhoolekandeministri poolt näidatud alustel.

§ 4. Aastane palgamäär määratakse kindlaks järgmiselt:

Tasu, mis tööline tõelikult saanud, ükskõik, kas rahas või natuuras aasta jooksul, maha arvatud materjalide ja tööriistade hind, kui need viimased töolistele tegelikult olid antud teenistuslepingu põhjal töötasu arvel, jagatakse päevade arvule, mil tööline aasta jooksul enne pensioni peale minemise päeva riigi asutustes ja ettevõtetes tööl olnud; kui ta ettevõtte või asutuse teenistuses on olnud vähem kui ühe aasta, viimase päevade arvule mis ta tööl olnud.

Eelmise lõike järgi väljaarvatud keskmine päevapalk kasvatatakse neis ettevõtetes ja asutustes, mis tegevuses on aasta läbi, kaheksa üheksakümneviiega, neis ettevõtetes aga, mis ei tööta terve aasta, nende ettevõtete keskmine hariliku töötamise päevade arvuga, kuid viimasel juhul lisatakse saadud summale juurde summa, mis saadakse mustatöölise keskmine päevapalga kasvatamisest kaheksa üheksakümneviie ja elpool nimetatud ettevõtte keskmine hariliku töötamise päevade arvu vahega.

§ 8. Töolistele, keda teenistusest vabatakse teenistusekohuste või selle tagajärele saadud vigastuste või haiguste pärast, määratakse pension teenistusaja kestusele vaatamata:

1) kui nad kõrvalabi tarvitavad — terve aastapalga suuruses;

2) kui nad kõrvalabi ei tarvita — 85% palgast täielise töövõime kaotuse juures ja vastavalt vähem osalise tööjõu kaotuse juures, kuid mitte alla selle summa, mis töölisel õigus saada § 6. järgi sel juhul, kui ta tööd ei jätkata.

Käesoleva paragrahvi põhjal pensioniõiguslikkudel töölistel on õigus pensioni saada ka siis, kui nad tööd jätkavad.

§ 24. Eelmises paragrahvis tähendatud korras esitatud pensioni või ühekordse toetusraha saamise palvele antakse edaspidine käik, nagu see Riigi ja omavalitsuse teenijate pensioni seaduse (RT 123/124 — 1924) §§ 45 — 54 näidatud isikute kohta, kes teenistusest lahkunud väljateenitud aja või haiguse puhul.

§ 26. Edasikaebuse kord pensionikomisjoni otsuste peale, kui ka edaspidine asjakäik on samane, nagu see ette nähtud Riigi ja omavalitsuse teenijate pensioni seaduse (RT 123/124 — 1924) §§ 67—80.

Aruandja **J. Klesment** (loeb):

„II.

Käesoleva seaduse maksamahakkamisega kaotavad maksvuse Tööstusliku töö seaduse §§ 598 — 771 (SK XI köide 2. jagu 1913. a. väljaanne) nende kohta, kes käesoleva seaduse järgi peale selle maksamahakkamist pensioni hakkavad saama ning raudteedeseaduse §§ 612—718 (SK XII köide 1. jagu 1917. a. väljaanne).“

Siin on ümberkirjutamisel tulnud väike viga, nimelt peab viimases reas olema „1916. a.“ väljaanne, mitte aga „1917. a.“

Ühtlasi teen redaktsioonilise paranduse, lõpposa alates sõnadest „ning raudteedeseaduse §§ 612 — 718“ j.n.e. paigutada enne sõnu „nende kohta, kes“ j.n.e.

Seega oleks II osa järgmine:

„Käesoleva seaduse maksamahakkamisega kaotavad maksvuse Tööstusliku töö seaduse §§ 598 — 771 (VSK XI köide 2. jagu 1913. a. väljaanne) ning raudteedeseaduse §§ 612 — 718 (VSK XII köide 1. jagu 1916. a. väljaanne) nende kohta, kes käesoleva seaduse järgi peale selle maksamahakkamist pensioni hakkavad saama.“

Juhataja **R. Penno**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on II osa ühes aruandja redaktsioonilise parandusega vastu võetud.

III osa võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

III.

Riigi asutustes ja ettevõtetes töötavate

tööliste pensioni seaduse § 5. kaotab maksvuse.

29. Koosseisu komisjoni esitis E. Joonas'e vangistamise asjas.

Koosseisu komisjoni aruandja **A. Anderkopp**: Austatud Riigikogu liikmed! 14. jaanuaril käesoleval aastal pööras kohtuminister kui kindral-prokurör Riigikogu poole ettepanekuga, et Riigikogu loa annaks rkl. Erich Joonas'e vähi alla võtmiseks Tallinna-Haapsalu rahukogu poolt tehtud karistuse otsuse täitmiseks.

Selle küsimuse arutamine on koosseisu komisjonis omalajal päevakorral seisnud, aga ei ole mõnda aega edasi nihkunud. Hiljem on kohtuminister uuesti palvet korranud ja juhtinud tähelepanu sellele, et kohtu kui ka prokuratuuri ringkondades arvamisel ollakse, et niisuguse küsimuse edasilükkamine õige ei ole seepärast, et see jätab niisuguse mulje, nagu ei tahetaks Riigikogus asja kohta üldse seisukohta võtta.

Selle küsimuse arutamine on koosseisu komisjonis omalajal päevakorral seisnud, aga ei ole mõnda aega edasi nihkunud. Hiljem on kohtuminister uuesti palvet korranud ja juhtinud tähelepanu sellele, et kohtu kui ka prokuratuuri ringkondades arvamisel ollakse, et niisuguse küsimuse edasilükkamine õige ei ole seepärast, et see jätab niisuguse mulje, nagu ei tahetaks Riigikogus asja kohta üldse seisukohta võtta.

Koosseisu komisjon, kus küsimus kaalumisel oli, tutvus selle materjaliga ja sellega, mida kohtuminister materjalile lisaks tarvili-kuks pidas ette tuua. Kohtuminister tähendas komisjonis kõigepealt, et ta peale ühe lõpliku kohtuotsuse üksikasjalikke akte komisjonile muretsema ei hakka ja sisuliselt üksikute kohtuotsuste juures ei peatu sellepärast, et see liigne oleks, sest süüdimõistmine on sündinud mitmel korral ja mitme kohtuasutuse poolt, ning komisjon kohtuotsuste sisulist külge ometi kaaluda ei saaks. Ühtlasi teatas kohtuminister, et peale selle otsuse, mille põhjal on palutud rkl. Joonas'e väljaandmist, on veel rkl. Joonast karistatud 8 korda kohtuasutuste poolt, kusjuures kõik otsused on sündinud rahukogude poolt üle Eesti riigi. Kõigil neil andmetel on koosseisu komisjon leidnud, et ei ole tarvis välja tuua üksikasjalikke akte iga otsuse kohta, kuna siin terve rida otsuseid, ja peale käesoleva süüteo ei kanna need hari-likkude poliitiliste süütegude laadi, ning selle põhjal ei ole komisjonil põhjust sisuliselt nende otsuste kaalumisele asuda. Selle otsuse vastu on rkl. Jõeäär esitanud oma eriarvamise, kus ta teistsuguseid vaateid kaitseb. See eriarvamine ei ole kahjuks komisjonile esitatud sel ajal, kui see küsimus päevakorras seisis, vaid pärast seda, kui koosseisu komisjoni esitis oli Riigikogule ära antud. Seepärast ei saanud komisjon seda eriarvamist Riigikogule teata-vaks teha, nagu kodukord seda ette näeb niisuguste eriarvamiste kohta. Aga see eriarvamine on kõigile Riigikogu liikmeile väikese trükitud lehekesega teatavaks tehtud, ja seega on see otstarb saavutatud, mida rkl. Jõeäär

kätte tahtis saada. Selles eriarvamises tehakse etteheiteid komisjonile selle kohta, et ta ei ole küllalt rahuldavalt neid küsimusi kaalunud, et ta ei olevat isegi aruandjat määranud. Komisjonil ei olnud seda sisuliselt tarvis, sest et kõik see materjal, mis Riigikogul praegu kasutada, oli komisjonis, selle materjaliga tutvustas komisjoni kohtuminister. Peale selle on kohtuminister andnud täieliku ülevaate selle 9 kohtuotsuse kohta, mille põhjal rkl. E. Joonast peale selle karistatud. Mis oleks võinud siin aruandja veel teha? Sedasama, mida kohtuministergi tarvilikuks pidas. Komisjon on asunud seisukohale, et ta sisuliselt seda asja rohkem kaaluda ei tarvitse, sest niisugune sisuline kaalumine, kus üheksa lõplikku kohtuotsust olemas, oleks tähendanud, et komisjoni liikmed oleksid pidanud neid otsuseid sisuliselt otsustama hakkama.

Teine küsimus, mis üles tõusis, oli see, et komisjonis juhtiti tähelepanu sellele, ja kõik komisjoni liikmed olid selle poolt, et väikeste süütegude eest Riigikogu oma liiget välja ei peaks andma. Komisjoni enamus oli aga ühtlasi arvamisel, et käesoleval puhul seda mõõdupuud tarvitada ei saa. Kui meil on juhtumisi olnud, kus ühe või teise Riigikogu liikme karistamise otsus edasi lükatud, siis sellepärast, et see on olnud poliitiline süü, või et karistatu on teinud seda ühekordselt, mis lubab eeldada, et ta seda enam edaspidi ei korda. Käesoleval korral aga komisjon seda öelda ei saa. Kui inimene, kelle kohta kohtuotsus tehtud, samade süütegude eest järgimööda üheksa korda süüdi mõistetud, siis ei ole siin tegemist väikese süüteoga, vaid terve reaga, süsteemiga. (O. Gustavson, stp: Härra Anderkopp, kas Teie ei ole ajalehe vastutav toimetaja olnud?) Härra Gustavson, kui ma ka oleksin samal ajal vastutav toimetaja, siis ütleksin sedasama, mis praegu ütlen. Härra Gustavson ei saaks minule selle küsimuse puhul öelda, et ma kuskil teisi mõtteid kaitsnud oleksin. Vist mitte? (O. Gustavson, stp: Mis Te kirjutasite „Vaba Maas“?) Mis ma kirjutasin? Ei midagi muud, kui seda, mille eest ma alati valmis olen vastutama. Üks on selge, et mitmel maal kas on juba maksuma pandud või pannakse maksuma uus kord, et parlamendi liige ei tohi olla ajalehe juures vastutavaks toimetajaks. Sellel küsimusel on kahtlemata väga suur ja laiaulatuslik tähtsus. Ja kui käesoleval korral komisjon seda seisukohta tahtis puudutada, siis selleks, et meie riik ei tohi luua seisukohta, kus ajalehete vastutavad toimetajad, olles Riigikogu liikmed, rahvasaadiku immuniteedi taga varjul olles, tööd, mida seadus karistanud, jätkavad.

Peale selle pean komisjoni aruandjana tähelepanu juhtima veel ühele asjaolule, et käesoleval korral ei ole süüdimõistmine sündinud ainult ühe paragrahvi järgi, vaid süüdimõistmine on sündinud kui erakaebuste, samuti avaliku kaebuse põhjal, ja seepärast näeme, et siin figureerivad paragrahvid: § 540. U. Nuhtluseseadusest ja §§ 1034 ja 1035, mis ette nähtud avaliku süüdistamise alal Vanas Nuhtluseseaduses.

Need on motiivid, mida tarvilikuks pidasin komisjoni poolt tema enamuse seisukohalt esile tuua, ja sama komisjoni nimel on mul au paluda, vastu võtta esitis:

„Riigikogu, ära kuulates kohtuministri esitist 16 jaanuarist 1929. a. sub nr. 2071 otsustab:

lubada vangistada Riigikogu liiget Erich Joonast seadusejõusse astunud kohtuotsuste täidesaatmiseks.“

K. Ast (stp): Austatud härrad Riigikogu liikmed! See küsimus, mille otsustamisele meil praegu tuleb asuda, ei ole tähtis rkl. Joonas'e isiku pärast, vaid see on väga tähtis meie parlamendi, rahvaesinduse enese pärast, sest käesolevat küsimust otsustades loome pretsedendi: emb-kumb — kas siia või teise külge. Ja seepärast peaksime selle küsimuse otsustamisel, austatud härrad Riigikogu liikmed, toimetama täie ettevaatusega ja täie selgusega. Lugu seisab selles, et varemini on Riigikogul samalaadilisi asju otsustada tulnud. Isiklikult mäletan kaht sellelaadilist asja, ja seal on Riigikogu asunud seisukohale, et ta oma liikmeid välja ei anna väikeste süütegude puhul. Enne kui Riigikogu kahel korral selle otsuse tegi, kaaluti küsimust Riigikogu koosseisu komisjonis. Mina olin tol ajal koosseisu komisjoni liige ja mäletan, kuidasviisi viimane kord komisjon sellesse küsimusse suhtus. Komisjoni seisukohavõtmine aga omakorda tinguks hääletamise Riigikogus.

Koosseisu komisjon leidis nimelt, et Riigikogu ei või anda välja oma liikmeid väikeste süütegude eest, niisuguste süütegude eest, mis ei kitsenda õigusi üheski asjas. Kujutage ette, võib juhtuda, et Riigikogu volituste algal tema liige mõistetakse ütleme kuuks või paariks vangistusse, prokurör esitab nõudmise, et otsus täide saadetak, ja see Riigikogu liige on kaotanud oma rahvasaadiku õigused. Niisugune olukord ei ole ometi selle isiku suhtes õiglane. Sest ega siis need väikesed süüteod, mis isikult õigusi ei võta olla Riigikogu liige, ega võta talt õigust Riigikogu valimistel oma hääleõigust kasutada, ega siis niisugused väikesed süüteod, kui inimene neis süüdi mõistetakse, ei tunnista, et see isik oleks kõlbmatu

Riigikogu töö jaoks. Meie teame, et keegi ei pääse muidu Riigikokku kui valimiste teel, ja kui suur osa rahvast on selle isiku leidnud võimalikuks valida, ja kui selle eel on käinud veel seesmine hinnang, mida toimetab partei, siis on sellele isikule antud teatud hinnang, tema on avalikult selle töö ja koha vääriliseks tunnustatud. Ei oleks mõeldav, et inimene, kes niisuguse avaliku hinnangu saanud, ühe väikese süüteo pärast peab kaotama kõik oma volitused kui rahvasindaja. Neil motiividel koosseisu komisjon — see oli nimelt rkl. Vainu puhul — asus seisukohale, et väljaandmisest ei või juttu olla, et väljaandmisest tuleb loobuda. Ühtlasi oli koosseisu komisjonile selge, — kas see protokolleeritud on, seda ma ei tea, kuid mäletan neid asju väga täpselt sellepärast, et need olid minu ettepanekud, mis seal aktsepteeriti, — et ei või juttugi olla sellest, et kohtu poolt pandud karistus võiks kandmata jääda ja et keegi tohiks ennast rahvasaadiku isikupuutumatuses kilbiga varjata. Mis sellest järgnes? Sellest järgnes koosseisu komisjoni kokkuvõte, nimelt: et meie küll välja ei anna, aga väljanõutava oma mureks on selle eest hoolitseda, et tema karistuse, mis temale pandud, kannaks. Mäletan tol korral, see oli nagu kokkulepe, toonitati eriti komisjonis, et kui see liige, kes välja nõutud, ja keda Riigikogu ei ole välja andnud, peaks järgmisse Riigikokku tulema, ilma et ta vahepeal oleks õiendanud ja vahepeal kandnud kohtulikku karistust, siis langeb tema kaitsest lahti; see tähendab: teistel Riigikogu liikmetel ei ole tema suhtes siis enam mingisuguseid kohustusi, siis antakse ta välja. Niisugune oli koosseisu komisjoni seisukoht viimati, kui seda küsimust seal kaaluti. Sellekohaselt võttis Riigikogu tol korral komisjoni seisukoha omaks, ja Riigikogu võttis otsuse vastu ilma pikemate eelseletusteta.

Nüüd, kas muudab see asjaolu küsimuse tuuma ennast, et Riigikogu liige ei ole ühes, vaid käesoleval juhtumisel kahes asjas süüdimõistva otsuse saanud. Eraviisil on veel teada, et rkl. Joonas'el olevat teisigi samalaadilisi asju. (Aruandja A. Anderkopp: See on ametlik kiri.) Riigikogul ja koosseisu komisjonil on teada, et need ei ole veel seadusejõusse astunud. Tolle koosseisu komisjoni koosoleku arusaamise kohaselt, millest ma siin kõnelesin, ei saa seda järeldada. Seal ei olnud üldse juttu sellest, kas see olukorda muudaks, kui oleks mitmekordse süüdimõistmisega tegemist, vaid otsus võeti päris lihtsalt, nagu ta käsitlusele tuli.

Sisuliselt ei või see moment olulist tähtsust omada, et siin mitme süüdistusega või

süüdimõistva otsusega tegemist, sest kuigi paragrahvid laiku lähevad, kuigi süüteo ei ole kvalifitseeritud täpselt ühesugustena, on ometi nad ühesugused selles mõttes, et nad on kõigis pressisüüteo, trükiseaduse vastu eksimised; ühesugused selles mõttes, et nad käsitavad kõik niisuguseid auhaavamise või laimamise asju, mida trükisõna abil toime saadetakse. Siin on mitmed tegelikud toimetajad ja ka vastutavad toimetajad, kes teavad, et mingi imeasi ei ole see, et ajalehtede vastutavad toimetajad satuvad vastollu maksvate seaduste paragrahvidega. See on väga harilik ja mõistetav asi.

Iseasi, austatud Riigikogu liikmed, oleks veel siis, kui Riigikogul oleks põhjust arvata, et rkl. Joonas tahab ennast immuuniteediga kaitsta, et ta nõus ei ole temale pandud karistusi kandma. Seda käesoleval juhtumisel ei ole. Rkl. Joonas ei taha kõrvale puigelda temale pandud karistusest, aga kui Riigikogu liige võis ta siitsaadik sellest karistusekandmisest vaba olla, nagu varemalt teistegagi juhtunud. Keegi ei pea arvama, nagu tahaks ta nüüd ennast immuuniteedi õigusega kaitsta, vahepeal hüpata järgmisse Riigikokku edasi ja seal kasutada sama immuuniteeti. Seda ei ole rkl. Joonas'el suhtes olemas. Seda pean kõige kindlalt sõnal seletama. (Kohtuminister T. Kalbus: Miks ta istuma ei läinud siis?) Küsimus, kuidasviisi ja kunas peab ta oma karistuse kandma, mis temale pandud, ei ole olnud rkl. Joonas'el isiklikuks asjaks, vaid see on ka meie rühma asjaks olnud. Ma teatan sedasama, mis ma teatasin juba vane-matekogus, (A. Veiler, tütar: Kas see laim on Teie erakonna laim, härra Ast?) nimelt, et see küsimus on olnud meil kaalumisel juba aasta vahetusel, enne tänavust aastat, see tähendab meie kongressi ajal detsembrikuu lõpul, ja siis ühiselt üldisel nõusolekul, ilma et mingisuguseid lahkuminekuid meie keskel oleks tekkinud, otsustati, et rkl. Joonas ei tule meie nimekirjade järgi uude Riigikokku. Ja kui teie vaatate praegusi valimise nimekirju, siis teie näete, et rkl. Joonas ei ole üheski nimekirjas paigutatud niisugusele kohale, kus ta võib läbi minna. Ometi teate väga hästi, et meie hindame rkl. Joonast kui head töömeest. Järelikult ei võinud meil ühtki muud motiivi selleks olla, kui see, et temale on kohtu poolt pandud karistus, mille ta peab kandma. Ja ma teatan oma kolleegide volitusel, et rkl. Joonas ei tule uude Riigikokku enne, kui ta on kõik kohustused kandnud, mis temale paneb kohtuotsus. Kui siiski tahetakse selles küsimuses edasi kõnelda, siis pean küll ütleva, et siin ei mõõdetata ühe mõõdupuuga, vaid siin on isiklikud kired mängus. (Vahel-

hüüe pahemalt poolt: Õigel!) Ma ei ütle — poliitilised kired, vaid isiklikud kired.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Ma ei hakka siin rääkima pikalt rahvasaadikute immuniteedi küsimusest, ei hakka ette tooma pretsedente Asutavast Kogust ega Riigikogust, ega taha puudutada väga omapärast asjaarutamise viisi komisjonis, sest nende küsimuste kohta olen eriarvamise esitanud, mis Riigikogu liikmetele on võinud teatavaks saada. Ma tahaksin käesoleval korral ainult juhtida tähelepanu asja juriidilisele küljele. Härra aruandja ütles, et komisjon ei pidanud tarvilikuks välja nõuda kohtuakte, seepärast ei ole meil teada üksikasju, milles üldse asi seisab. Meil on käesoleval korral teada ainult paragrahv, mille põhjal süüdimõistev otsus tehtud, nimelt Uue Nuhtluseaduse § 540 II jagu. See kõneleb sellest, kui keegi laiali laotab teateid, mis isiku kaubanduslikule või ärilisele tegevusele kahjulikud. Nii et käesoleval korral nõutakse Riigikogu liikme väljaandmist selle eest, et ta ajalehe vastutava toimetajana on alla kirjutanud ajalehenumbri, milles ilmunud teated, mis kellegi isiku kaubandusliku ja ärikrediidi vastu usaldust kõigutanud. See on sisuliselt käesoleval juhtumisel arutusel oleva süüteo koosseis. Komisjonis ei ole kohtuakte välja nõutud, ja seepärast, milles see süü lähe-malt seisab, ei tea mina, ega ei tea ka teised komisjoni liikmed. Käesoleva esitise põhjendus on märgitud seletuskirjas, mis kohtuministri poolt esitatud ja Riigikogu liikmetele laiali laotatud, kus kohtud nõuavad rkl. Joonas'e väljaandmist U. N. S. § 540 II jao põhjal tehtud otsuse täideviimiseks. Nagu aruandja ette kandis, on kohtuminister arvanud tarvilikuks koguda kohtupalati prokuröri kaudu teateid kõigist Eesti vabariigi rahukogudest, missugustes süüteoasjades on veel tehtud süüdimõistvad otsused sama isiku kohta, samuti missugused asjad veel kohtutes käsil on. Säärasel teel kogutud andmeid ei saa aluseks võtta. (Kohtuminister T. Kalbus'e vahelhüüe.) Olete aluseks võtnud, sest komisjoni seletuskirjas ei ole see ainuke alus, vaid on veel kohtupalati prokuröri andmetel üksi Tallinna-Haapsalu rahukogus otsustamata 7 asja. Ei arvestatud seda, et kohtupalati prokuröri abil kogutud andmete hulka käivad asjad, kus on tegemist erasüüdistusega. (Kohtuminister T. Kalbus'e vahelhüüe.) Ma räägin praegu seda, mis aruandja ette kandis ja mis näeme komisjoni seletuskirjas. See seletuskiri peaks ka kohtuministril teada olema. (Kohtuminister T. Kalbus'e vahelhüüe.) Ma arvan,

et kohtuminister käesoleval korral oma võimupiiridest on üle astunud, kui säärasel teel teateid koguma on hakanud. (Kohtuminister T. Kalbus'e vahelhüüe.) See küsimus ei ole praegu Riigikogus arutamisel. Selleks tuleb eriline esitis teha. Ma ütlen üht, Riigikogu ei või otsust teha käesolevas asjas nende andmete põhjal, mis korjatud neis asjus, kus veel kohtud pole esinenud väljaandmise nõudmistega. Mis aga neist teadetest välja paistab, on see, et mõnes teises süüteo asjas on rkl. Joonas'ele määratud suurem karistus, kui käesolevas asjas. Käesolevas asjas on tegemist ainult kahenädalise vangistusega. Härra minister teab väga hästi, et suurema karistusega loetakse kaetuks kõik väikesemad kohtu poolt määratud karistused. See küsimus igatahes oleks selgitamist vajanud, see on sedavõrt iseenesest mõistetav ja niihästi härral kohtuministril kui ka koosseisu komisjonil teada, ja vaja oleks olnud selgitada, kas käesolevas otsuses määratud karistus on kaotatud hilisema otsusega. Seepärast ei oleks mingisugust juriidilist alust koosseisu komisjoni esitist vastu võtta. Meie ei tea, kas vahepeal on kohtu poolt otsus tehtud karistuste koostamise kohta, ja kui see tehtud on, siis määratakse kõigis asjades ainult üksainuke karistus, nimelt suurem karistus, mis lõplikult katab teised karistused.

Kohtuminister T. Kalbus: Härra Jõeääre seletuste puhul oleks mul järgmist seletada. Nagu Riigikogu liikmetel teada, saadab kohus, kui otsus jõusse astunud, täitmislehe prokuröri täitmiseks. Minu poolt on esitatud siin üks kohtuotsus, mis seadusejõusse astunud ja mille täitmisleht prokuröri käes. Teiste kaheksa otsuse täitmislehed on ka prokuröri käes, aga neid ei ole esitatud sellele Riigikogule, sest kui ühes asjas otsus tehakse, siis ei ole takistust teisi otsuseid täita. Seepärast ei ole mina esitanud teisi otsusi, mis ka seadusejõusse astunud; seda vaja ei ole, see oleks asjatu kirjavahetus. Küll olen mina aga Riigikogule teatavaks teinud, et on olemas veel 8 kohtuotsust, mis seadusejõusse astunud ja mis täitmisele kuuluvad. Need ametlikud teated olid antud koosseisu komisjonile Riigikogu juhatusel kaudu. Seepärast ei ole sugugi õige härra Jõeääre tõendus, et teised asjad on alles otsustamata j.n.e., et korjatakse teateid, mis pärast ei ole õigust kohtuotsust täita. Ma kinnitan veel kord, et üheksa kohtuotsust on jõusse astunud, need tulevad täita, ja täitmislehed on prokuröri käes. Kui ühe otsuse asjas on välja antud, siis võib ka teisi otsusi täita.

O. Gustavson (stp) (fakt. märk.): Kohtuminister kinnitas, et ta ei ole prokuratuuri

kaudu kogunud andmeid nende asjade kohta, mis otsustamata ja alles kohtute käes. Mul on sel puhul võimalus konstateerida seletuskirja põhjal järgmist: „Edasi teatab kohtuminister, et üksi Tallinna-Haapsalu rahukogus on E. Joonas' e vastu süüdistusi otsustamata 7 asja, osalt Nuhtluseeaduse § 1034⁴, osalt U. N. S. § 533 põhjal. Peale selle on rida süüdistusi kohtu-uurijate käes.“ Kui härra ministril on õigus, et ta lõpetamata kohtuasjade kohta ei ole andmeid nõudnud, siis võib konstateerida, et aruandja oma seletuskirjas ei ole asja nii valgustanud, nagu see tegelikult oli.

M. Martna (stp): Lugupeetud Riigikogu kaasliikmed! Meie peame otsustama, kas tuleb rahvaesindaja Erich Joonas vangistamiseks Riigikogust välja anda. Nagu meil teada, oli Joonas ajalehe vastutav toimetaja, ja kohus on tema vastutava toimetajana karistuse alla mõistnud. (Kohutaminister nõuab ta väljaandmist. (Paremalt poolt: Õigel!) Minister arvab, et kohtuotsuse täitmist enam edasi lükata ei või. Õiguse jumalanna nõuab Erich Joonas' e vangistust, ütleb kohtuminister kindral-prokurörina. Riigikogu võib aga, kui ta tahab, õiguse jumalanna soovi esiotsa täitmata jätta. Seepärast maksab küll kaaluda, kas on rkl. Joonas' e vangiviimisega nõnda suur rutt.

Minul on armas meelde tuletada, et parlamentid oma vanale, heale traditsioonile truuks jäädes oma liikmete väljaandmisel hoopis tagasihoidlikumad on, kui meie kindral-prokurör. Ja isegi puruvanameelsete auks peab ütleva, et nemadki selles asjas kannatlikumad on oma poliitiliste vastaste suunas, kui on tegemist ajakirjanduslike süütegudega, nagu meil praegu.

Meie teame, et ajalehte, see on vaba trükisõna, tarvitatakse mõnikord ka avalikuks süüdistamisvahendiks ja pahede avalikkuse ette toomiseks. Ühiskondlik elu oma põnevate vahekordadega annab liiaks sageli asja kirjutustega esinemiseks, mis äikesena peavad õhku puhastama. Ajalehte ei tarvita selles mõttes mitte ikka ega ainult lehe vastutav toimetaja, vaid seda teevad sageli lehe nõndanimetatud kaastöölised ja teised toimetajad. Avalik elu muutuks hõlpsasti mädapaiseks, kui poleks vaba sõna, kes aegajalt ühe või teise eripaise lahti torgib. Seaduse ees on aga vastutav toimetaja see, kelle pea peale kõik sellised „patud“ kokku kuhjuvad, s. o. meie veneaegse seaduse ees. Meie kõik teame, et ajakirjanduses on loodud eriasutus, see on palgaline istumisvastutav toimetaja, keda harilikult kutsutakse „Sitzredakteur“. Sellega lepitakse kokku, et tema kõik nimetatud patud peab ära istuma.

Ka õigluse jumalanna sunnitakse sellega leppima, olgugi et see avalik pettus on! Praeguse aja veidrustest on üks just istumisvastutav toimetaja. Mina tuletan meelde, see oli sel ajal, kui mina külakoolis käisin, tuli ühe tütarlapse ema koolmeisteri juurde, sel ajal kutsuti neid veel koolmeistriteks, ja palus ennast oma tütre mittekoolisoldud päeva eest kooli, seda päeva ära tasuma, mis tütar koolis ei olnud. — Minu parteisõbra karistuse juures on üsna kindel, et teda kaugelt suuremalt osalt teiste pattude pärast karistatakse — neist 9 pluss 7 „asjast“, mis Teil, härra kindral-prokurör, nii hästi teada on.

Istumistoimetaja juures kriipsutaksin ma järgmist alla. Olen oma eluajal juhtumisi üle elanud, kus selline istumistoimetaja mööda pääsemata vajalik oli. Tuletan meelde vennaspartei ajakirjanduse seisukorda Saksamaal. Seal oli enne ilmasõda viisiks isegi käsikirju igapäev pärast ladumistöö lõppu ära põletada, et politseile võimalust ei jääks käekirja põhjal kirjutuse autorit leida. Meie Eesti sotsialistliku töölispartei keskkomitee asus teisele seisukohale. Meie ei hakanud istumistoimetajat otsima, vaid meie ütlesime, et toimetaja peab ise ka vastutama. Sellest näevad Riigikogu liikmed, et meie õiguse jumalannale ninanipsu lüüa ei kavatsenud. Seisukord arenes aga teisiti ja nimelt nõnda, et seltsimees Joonas' el tegelikult mitte ainult selle eest ei tule vastutada, mis ta ise kirjutanud, vaid tema arvele langeb ka teiste kirjutusi, mis tema kohtu ette viinud.

Seda tuleb aga Riigikogu liikmetel otsustamise juures arvesse võtta. Sest siin ei ole inimesega tegemist, kes selle süütegude võrgu ise enese ümber kokku oleks tõmbanud, vaid seda on suurelt osalt teised teinud. Ma ei ütle, et rkl. Joonas ei peaks end kohtuotsuse alla andma. Seda ei sooviks ta isegi, ta on selleks liialt uhke, et kohtukaristuse alt välja pugeda. Tema kavatseb oma karistused maha istuda, kuid ta soovib seda ise otsustada, millal vanglasse minna. Selle isotsustamise peaks Riigikogu talle võimaldama. Õigusteaduse lähtekohast hinnates näib, et rkl. Joonas' e karistus kättemaksu pitsarit kannab, sest ei võiks juttu olla sellest, et ta vanglas kasvatuslikku õpetust peaks saama. Mina arvan, et keegi ei saaks tulla ütleva, nagu oleks rkl. Joonas kasvatomatu mees, keda vangla peaks hakkama õpetama ja tema kasvatomatust täiendama. Julgen oletada, et ka tema poliitilised vastased minuga ühes arvamisest on selles hindamises. Kuid Riigikogus näib siiski inimesi olema, kes minu parteisõbra Joonas' e suhtes väga heatahtlikud ei ole. Nende hulka kuulub nähtavasti härra Anderkopp, kes mitte ainult

koosseisu komisjonis rkl. Joonas'e väljaandmist pole pooldanud, vaid kes ka oma ajalehes „Vaba Maas“ nr. 69, mis 22. s. k. p. ilmus, kui peatoimetaja kirja avaldas, mis algusest lõpuni rkl. Joonas'e vastu sihitud vaenust tunnistust annab. (A. Anderkopp, tõe: Ma ei ole siin peatoimetaja, härra Martna.) Ma ei saa inimest nõnda lahuse võtta, mulle on ta nii, kui ta on. Minule jääb ka kohtuminister kindral-prokuröriks. (Kohtuminister T. Kalbus: Meie peame otsust täitma.) Sellele ma ei hakkagi vastu vaidlema, sest Teid sunnib taga õiguse jumalanna. Meie näeme väga selgesti sellest, missuguse seisukoha härra Anderkopp võttis oma ajalehes, ja siin ei saa ta ometi öelda, et ta seda komisjoni aruandjana oleks kirjutanud, vaid seda kirjutab ta ajalehe peatoimetajana. Kiri ilmus „Vaba Maas“ nr. 69, 12. s. k. p. See kiri on järgmine: „E. Joonas jääb karistamata?“ — Suur pealkiri. „Riigikogu koosseisu komisjoni ei saa kokku. Kohtuotsus seisab täitmata. Kohtu poolt on „Rahva Sõna“ vastutav toimetaja Erich Joonas, kes ühtlasi on Riigikogu liige, mitmel korral süüdi mõistetud lehes avaldatud laimavate ja auhaavavate teadete pärast. Need kohtuotsused on seadusejõusse astunud, kuid seisavad seni täide viimata, kuna Riigikogu liiget muidu karistada ei saa, kui Riigikogu loal. Kohtuotsuse täitmiseks on kohtuminister kindral-prokurörina pööranud E. Joonas'e väljaandmise palvega Riigikogu poole ja küsimus on antud koosseisu komisjoni juba pikki nädalaid tagasi.“ Pikki nädalaid? Iga nädal on ometi 7 päeva pikk!

„Komisjon ei ole aga veebruarikuu teisest poolest peale kokku astunud, ja seda sellepärast, et komisjoni esimees, sotsialist A. Jõeäär, seda kokku kutsunud ei ole.“ Pidage meeles, sotsialist A. Jõeäär seda kokku kutsunud ei ole. „Asja üle on isegi Riigikogu esimehel K. Einbund'il A. Jõeäärega juttu olnud, kuna kohtuotsused täidetud peavad saama. Eile on kindral-prokurör uuesti pööranud Riigikogu juhatuse poole, kus ta küsimuse kiiret otsustamist palub. Eile õhtul pidi küsimus lõplikult selguma. Üldiselt on E. Joonas kohtu poolt seni jõusse astunud otsustega karistatud üheksa korda: Tallinna-Haapsalu rahukogu poolt kuus korda, Rakvere-Paide — 1 kord, Tartu-Võru — 1 kord ja Viljandi-Pärnu — 1 kord. Seitse süüteoasja on kohtu käes, palju veel kohtu-uurijatel juurdlemisel, pole teada.“ Seda kirjutab üks ajalehetöötaja teise ajakirjaniku kohta. Kui ta oli selle ära kirjutanud, oli tal teada, et sotsialist A. Jõeäär oli siiski koosoleku kokku kutsunud, sest lõplause käib nõnda: „Kindral-prokuröri uue teadaande

põhjal oli eile õhtuks koosseisu komisjoni koosolek kokku kutsutud.“

Terve pikk kiri on selleks kirjutatud, et näidata, kuidas sotsialist A. Jõeäär ei kutsunud oma parteikaaslase kasuks komisjoni kokku, ja E. Joonas jäetakse karistamata. Kõik süütegude register loetakse üles ja lõpuks öeldakse, et komisjon on ometi kokku kutsutud.

Näib, nagu oleks rkl. Joonas'e väljaandmise küsimus sealpool erakonna küsimuseks. Sest kuidas on muidu seletatav, et härra minister Kalbus kindral-prokurörina isiklikult koosseisu komisjoni läks Joonas'e väljaandmist nõudma? Harilikult lepib kindral-prokurör kirjaliku nõudmisega. Vabandage, ma ei ole koosseisu komisjoni liige olnud, kuid arvan, et kirjalikust nõudmisest peaks küllalt olema. (Pahemalt poolt: Aruandjat ei olnud kohal, seepärast pidi minister, kindral-prokurör, aruandja kohuseid täitma.) Ei tahaks uskuda, et härra minister Kalbus, kindral-prokurör, aruandja kohuseid peab täitma. (J. Piiskar, stp: Ega see klatsh ei ole! — O. Gustavson, stp: Kui teist ei ole! Tegelikult oli nii! — Kohtuminister T. Kalbus: Ükskord, kui ise komisjoni ei saanud tulla, siis pahandati jälle, et miks ametnik sinna saadetakse ja ise ei tule!) Kas see käib härra Pätsi aadressile? (Kohtuminister T. Kalbus: Teie ju räägite, et ei olevat hea, kui ise komisjoni tulen.) Täna hommikul lugesin „Vaba Maast“ teate, kus ametnik on komisjoni tulnud ja...

„Vaba Maa“ teab oma sõnumi lõpul ometi, et koosseisu komisjon kokku oli kutsutud, aga ometi oli temal tarvilik kirjutada, et „komisjoni esimees sotsialist A. Jõeäär seda kokku kutsunud ei ole“. Härra Anderkopp'il oli vaja kahtlust avaldada rkl. Joonas'e ja ühtlasi rkl. Jõeääre vastu ja eriti rõhutada, et Jõeäär on sotsialist. Ja seda teeb mees, kes end oma parteikongressil edumeelselt-radikaalseks ülistas, pealegi ajakirjanik oma ametivenna vastu, ajakirjanikkude ühingu liige ühingu kaasliikme vastu! Seda viimast ma kindlasti ei tea, eeldan, et see lugu nõnda on. Härra Anderkopp teeb seda ilma silmi pilgutamata! See kõik tuleb meile liiakasuvõtjat juuti Shylok'it....

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Martna, ma leian, et see väljendus on haavav ja teen Teile märkuse.

M. Martna (stp): ... tuleb meelde Shakespeare'i, kes asja oskas nõnda ette tuua, (Naer) juuti, kes väljapressitud lepingu põhjal Antonio rinnast naela liha nõuab, ja

ülempreestrit Kaivas't, kes Jeesuse ristilöömist nõudis. Sellejuures ei mõtle ma mitte rkl. Joonast Jeesusega võrrelda, olgugi et ka tema teiste pattude pärast peab pokri minema. Aga veel üks võrdlus.

Alaliselt kõmu nälgas olles pani „Vaba Maa“ alles hiljuti oma moratooriumi valega Eesti krediidiolud karva pealt põhjani kõikuma. „Vaba Maa“ peatoimetajaks on härra Anderkopp. Temale langeb mainitud kõmulise vale süü.

Juhataja **R. Penno**: Ma ei saa aru, kuidas see käesoleva asjaga ühenduses on?

M. Martna (stp): See on kahtlemata tuhat korda rängem süü, kui rkl. Joonas'e oma, sest „Vaba Maa“ moratooriumi vale ähvardas riigi rahaasjandust majanduslikult kuristikku tõugata. See tegu kõneleb inimesest, kelle riiklik vastutusetunne puudub. Aga härra Anderkopp on ometi ise koguni valitsuse liige olnud, ja kord oli ta isegi Riigivanema kandidaat. Nüüd aga tema lehes selline kõmuline vale! Aga meil ei ole seadust, mis sellist andeksandmatut hoolimatust karistaks. Siin oleks süüalusel vanglapuhkust järelemõtlemiseks tõepoolest vaja. Ja seda ei tohiks palgatud istumisvastutaja kanda, vaid peatoimetaja, s. o. artikli kirjutaja. (Aruandja A. Anderkopp: Kas see on sotsialistide loogika alati olnud?) Härra Anderkopp'il näib tähtis olema, et rkl. Joonas valimisvõitluse ajal just vanglas peaks istuma. (Aruandja A. Anderkopp'i vahelhüüe.) Sotsialist on ikka sel arvamisel, et ta ise oma süütegude eest karistuse peab kandma.

Juhataja **R. Penno**: Rkl. Jõeäärelt on ettepanek:

„Riigikogu otsustab põhiseaduse § 49. põhjal edasi lükata Riigikogu liikmele Erich Joonas'ele määratud kahepäevase üksikvangistuse ärakandmise kuni III Riigikogu volituste lõpuni.“

E. Joonas (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina ei taha kaua teie tähelepanu kinni pidada ja ei oleks üldse sõna võtnud, kui härra Anderkopp ei oleks põhjendanud minu väljaandmist kohtuvõimudele kahe motiiviga. Esiteks sellega, et mina tahtvat pugeda rahvasaadiku immuniteedi taha. (Aruandja A. Anderkopp: Ei, ma niisugust lauset ei ole öelnud.) Teie ütlesite, see ei ole kord, kui inimene poeb rahvasaadiku immuniteedi taha, et karistusest pääseda. (Aruandja A. Anderkopp: Ma ütlesin „varjata“.)

Teine motiiv oli, et ma olevat korda saatnud rea süütegusid, ja see olevat minu juures

süsteemiks muutunud, et teiste inimeste au haavata.

Mis puutub esimesse motiivi, siis võin kategooriliselt öelda, et mina ei tahaks silmapilgukski siia jääda, ja minul ei ole isiklikult võita ega kaotada, kas ma täna või homme Riigikogu liikme volitused maha panen. Kui ma lahkun Riigikogust, siis ainult seetõttu, et rühma poolt on minule pandud teatud kohustused, mida olen sunnitud täitma.

Mis puutub teise motiivi, nagu oleksin mina ajakirjanduse alal loonud niisuguse süsteemi, kus aina teiste inimeste au haavatakse, siis ka see on väga kõvasti öeldud. Eriti paneb mind imestama, et seda ütleb ühe ajalehe peatoimetaja, kes teab ja tunneb, kuidaviisi meil ja kuidas üldse lehti toimetatakse. Härra Anderkopp teab, et ei saa ükski pea- ega vastutav toimetaja kõiki käsikirju läbi lugeda, mis päeva jooksul toimetusse tulevad; ei saa seda teha iseäranis vastutav toimetaja, kes on ühtlasi Riigikogu liige, sest suurema osa tööajast on ta sunnitud siin olema. Järelikult õige palju neist protsessidest, milles mind on mõistetud süüdi, on saanud alguse sõnumeist, mis läinud lehte, ilma et ma neid oleksin näinud. Ma ei taha sellega öelda, et ma püüaksin puigelda kõrvale vastutusest. Just vastuoksa. Pean ütleva, et sel ajal, kui hakkas ilmuma meie ajaleht, siis meelega kaaluti eriti vastutava toimetaja küsimust, ja tol ajal meie partei asutus, kes pani käima lehe, otsustas, et meie ei või seada peatoimetajat, kes lehe sisu eest hoolitseja, kes lehele suunda annab, kes moraalselt vastutav lehe eest, ei või seada vormilise vastutava toimetaja selja taha. Sellepärast otsustati, et üks peatoimetajaist on ka ühtlasi vastutav toimetaja. Nii kannan ma täiel määral vastutust sisuliselt kui ka vormiliselt kõige eest, mis meie lehes ilmub. Imestama paneb aga härra Anderkopp'i ja teiste etteheide mingist auhaavamise süsteemist. Siin pole mingit süsteemi, vaid igaüks, kes lehega kokku puutunud, teab, et ajalehetoietusel ei ole käsutada aparaati, mille kaudu ta saaks iga viimast rida, mis lehte läheb, kontrollida. Südametunnistuse järgi öeldes peab iga toimetus, olgu see „Kaja“, „Päevalehe“ või „Vaba Maa“ oma, tunnistama, et tõepoolest ilmuvad vahel niisugused asjad, millepärast lihtsalt häbi on. Sama võin öelda ka oma lehe kohta. Üks niisugustest kirjutustest ilmus meie praeguse välisministri vastu, ning ma kasutan juhust, et sellelt kõnetoolilt avaldada vabandust härra Lattik'u ees, kuid mitte selleks, et püüaksin pääseda sel puhul mulle määratud karistusest, vaid et ma pean selle sõnumi ülekohtuseks inimesele kallalekippumiseks.

Aga seesuguste asjade kõrval on ka niisuguseid protsesse olnud, mille puhul, hoolimata süüdimõistvast otsusest, jääb kindel veene, et artiklite autoritel kui ka lehel on siiski õigus. Need inimesed on osanud nii või teisiti asja vastutava toimetaja kahjuks ajada, ja just nende pärast pean enesele otse alandavaks, puggeda Riigikogu liikme immuniteedi taha. Ma ei taha neile seda löbu valmistada, et nad võiksid mulle ette heita, nagu püüaksin ma pääseda karistuse kandmisest.

Kordan veel: kuigi mina tunnen endal seesuguste protsesside puhul moraalse õiguse olema, tahan mina karistuse kanda. Kui ma aga praegu Riigikogust ei lahku, siis sellepärast, et minu rühm seda ei soovi. Kogu see küsimus on minu rühma küsimus, ja seepärast jäägu teie otsustada, kas tahate minu rühma soovi täita või mitte.

Aruandja **A. Anderkopp** (lõpusõna): Ma arvan, austatud Riigikogu liikmed, et meie võiksime kõik isiklikud asjad käesoleval puhul ära jätta. Mul ei ole isiklikult härra Joonas'e kui inimese vastu midagi olnud, veel vähem kui lehe toimetaja vastu, ja kõik need küsimused võivad kõrvale jääda. (O. Gustavson, stp: Noo!) Härra Gustavson ütleb noo! Teie tahate seega öelda, et mina tõtt ei räägi, aga mina palun seda tõestada.

Millest mina, austatud Riigikogu liikmed, käesoleval juhtumisel kõnelda tahtsin, on üldpõhimõttelikud küsimused, mille kohta Riigikogu oma otsuse peab andma. Lugupeetud rkl. härra Martna tõi ette, et mõni tööerakonnas mõne küsimuse puhul teisiti on arvanud kui mina, millega taheti Anderkopp'ile kuidagi naha peale pääseda. Härra Martna, mina võiksin Teile terve rea näiteid ette tuua, kümneid juhtumisi, kus need põhimõtted, mis Teie olete üles seadnud, teie inimeste poolt heakskiitmist ei ole leidnud. (Vahelhüüded pahemalt poolt.) Kui keegi on minu poole tulnud ja palunud mind ajalehe asju vahekohtus otsustada, siis mina olen ikka sinna läinud. Teisiti olete Teie oma rühmas talitanud, sest kui teie läinud suvel meie rühma liikme lasite avalikult läbi tõrvata, kujul, nagu seda tükil ajal ei ole olnud, siis ütles praegune Riigivanem härra Rei, et tema ei pea niisuguste asjade otsustamist vahekohtu kaudu õigeks. Nii et, härra Martna, kui Teie mulle tulete etteheiteid tegema, siis otsige parem oma enese, oma kodukolde patud läbi. (M. Martna, stp vahelhüüe.) Härra Martna, kui meie sellest rääkima hakkame, siis ma ütlen, Teie tunnete seda rahaasja paremini kui mina. Mulle on ette heidetud, et ma olen äris, kus ma kümneid tuhandeid olevat kuus teeninud, ja seal

olevat ka üks juut. Milline suur patt, et inimene töö eest tasu saab! Ja et ühes ettevõttes ka juut võib teenida, seda tulevad nüüd sotsialistid pogrommimeste eeskujul ette heitma. (Vahelhüüded pahemalt poolt.)

Ma tulen põhimõtteliku küsimuse juurde tagasi, ühe faktilise parandusega eeskätt, mis rkl. Gustavson'i poolt välja kutsuti. Härra Gustavson katsus seletada, et selle seletuskirja, mille mina kui komisjoni aruandja kokku seadnud, ja kohtuministri seletuse vahel olevat vahe. Pean tähendama, et siin mingit vahet ei ole. Kohtuminister seletas, et tema ei ole kohtupalati prokurööri kaudu andmeid korjamas käinud. Tema seletas, et prokurööri kätte tulevad pärast seda, kui kohtuotsus mõistetud, täitmislehed, ja prokurör on see, kes otsuse peab täitma. (A. Jõeäär, stp vahelhüüde d.) Härra Jõeäär, Teie olete ise jurist ja teate ometi, kuidas asjad on, millepärast ma ei hakka nende asjade üle Teiega vaidlema.

Teie teate ju ometi, et niisugune kord on maksma pandud, et kui kohtuotsus on seadusejõusse astunud, siis täidab selle prokurör. Mingisugust andmete korjamist prokurööri poolt ei ole seepärast siin olnud. Seda võib näha mitte üksi seletuskirjast, vaid ka kirjavahetusest, mis Riigikogu ja kohtuministri vahel olnud.

Nüüd tuleksin ma seletuste juurde tagasi, mis põhimõttelikult huvitavad mind käesoleval korral. Härra Ast, kelle arvamistest ma lugu pean, tähendas, et käesoleval korral ei saa Riigikogu öelda, et meie oleksime tahtnud ühe Riigikogu liikme kõrvaldada sel põhjusel, et ta kõlbmatu olevat parlamendi töö jaoks. Ma ei ole seda öelnud, ja ei ole kuulnud, et seda komisjonis oleks tehtud, et meie peaksime siin E. Joonast kui Riigikogu liiget hindama. Meie ülesanne on mujal. Meie ülesanne on hinnata, kas need kohtulikud aktid, mida meie seaduses ettenähtud võim on ette pannud, küllalised on selleks, et Riigikogu otsuse peaks vastu võtma, et ta oma liiget ei luba seaduseandliku koja immuniteedi taga seista ja karistuse kandmisest eemale põigelda. Selles on kõik küsimus. Mingisuguseid akte meil puudunud ei ole, sest kohtuminister tähendas, et kui Riigikogu üht kohtu asja sisuliselt kaalunud on, siis ta ka teiste kohta ütleb, kas ta inimese vabaks jätab või kohtuvõimudele annab karistamiseks. (O. Gustavson'i, stp vahelhüüe.) Härra Gustavson, isiklikude pistetega Teie mind rööpast välja ei löö, sest ma ei kaitse oma seisukohta, ma kaitzen Riigikogu komisjoni seisukohta. (O. Gustavson'i stp vahelhüüe.) Härra Gustavson, mitte sõnavabaduse kitsendamisest ei ole siin jutt, vaid vabadusega liialdamisest. Teie teate

väga hästi, kui mitu korda olen sellest kõne-
lenud, et meie seadusi ajakirjanduse kaitseks
muuta tuleb, et ajalehe seisukohta kergemaks
teha.

Härra Ast põhjendas oma seisukohta selle-
ga, et Riigikogul on olnud omal ajal teatav
seisukoht, mispärast ta inimesi kohtule välja
ei anna. See on õige, kuid see seisukoht Riigi-
kogul oli kerge süüteo eest. Ta tõi näiteks
härra Vainu juhu. Aga käesoleval korral ei
ole sellega mingisugust analoogiat. Seal oli
üksikjuht, siin on aga terve seeria, süsteem.

Ma tean, härra Joonas'el on õigus selles
osas, kui ta ütleb, et raske on töö ajalehe vas-
tutava toimetajana. Kui raske on ajalehe-
mehe töö meie valitsemise aparadi juures, kus
kirjad käivad pikkamisi, post ja telefon tööta-
vad halvasti, on teada, ajalehemeestel tuleb
tihti paratamata töötada usule rajades, et tea-
ted õiged. Ja selletõttu meil tuleb sõnumeid,
mille eest hiljem vastutada ei saa. Härra Mart-
na heitis mulle ette seda moratooriumi teadet,
mis „Vaba Maas“ ilmus. Aga teie ei saa ometi
eitada, et meil Tallinnas terve rida mõõdu-
andvaid ringkondi oli, kes sellest kõnelesid.
(M. Martna, stp: Aga ainult „Vaba
Maa“ oli, kes selle ära tõi.) Mina ei
ütlen, et see samm hea oleks olnud, mina olen
rõõmus, et säärast sammu valitsuse poolt ei
tulnud, aga keegi ei tahtnud siin sihlikult
valeteateid laiali laotada. (M. Martna, stp:
Aga pehmed rööpad, sots Virma!)
Need asjad on rohkem ometi kui pehmed.
(M. Martna, stp: Aga Teie teate, et
Virma seal vähem süüdi on, kui mina
või Teie.) Meie ei ole Virma'le üksi ettehei-
teid teinud, vaid kõigile, kes halba varandust
riigile ostnud. Aga see, mis siit Riigikogu kõne-
toolilt avalikuks tuli, kus kaks kõnelejat üt-
lema pidi, et enne ei ole Eesti riigis nii tali-
tatud ja nii korra peale vilistatud kui siin,
selle kohta peab küll ütleva, et ei ole Eestis
ükski ajalehetoimetaja niipalju karistatud vale-
teadete eest, kui E. Joonas, kes ka siis jätkas
oma tööd. (Vahelhüüe pahemalt poolt:
Aga Reinok?) Reinok on, ma ütlen teie
kahjuks, kohtu poolt õigeaks mõistetud, ja
temale ei ole Teil midagi ette heita.

Mina saaksin peale selle, austatud Riigi-
kogul liikmed, aru, kui siin oleks üks süütegu,
mis oleks trafareetne, lihtne, ühekordne. Aga,
austatud Riigikogu liikmed, siin ei ole seda,
siin on süsteem, teie leiate siin erasüüdistuse
kõrval avaliku süüdistuse, laimu kõrval au-
haavamise, häbistava teate kõrval sihlikud
valeandmed. (A. Jõeäär, stp: Praeguses
asjas on erasüüdistus.) Teie, härra Jõe-
äär, ei näe muud, kui seda üht asja, aga komis-
jon nägi üheksa. Teie heidate mulle isiklikult

midagi ette, kas Teie siis arvate, et mina, kui
teise lehe toimetaja, nagu härra Martna arvas,
tõesti nii naiiv olen, et uskuda, et kui härra
Joonas lehe juurest ära läheb, siis leht ilmu-
mata jääb, või arvate teie, et ma nii naiiv
olen ja arvan, et siis minule rohkem etteheiteid
kaela ei tule. Ega mina ometi sellepärast kõne-
lema ei tule, et minule isiklikult etteheiteid
on tehtud. Edasi — kõnelda sellest, et karis-
tuse täidesaatmist võib edasi lükata, seda võib
ju teha, aga ärge unustage, mis kohtu ja
prokuratuuri ringkondades selle kohta öel-
dakse. (Töö-hoolekande- ja haridus-
minister L. Johanson: Miks Teie ei
jutusta, mis kohtunikud ütlevad.)
Kõnelevad ka kohtunikud, ja seal öeldakse,
et nad aru ei saavat sellest, kuidas võib ometi
terve rea süütegude eest otsuse täitmise edasi
lükata. Ja sihlikult on otsustamist venitatud:
16. jaanuaril tuli Riigikogu kokku, aga komis-
joni kokku ei saa. Alles siis, kui ajakirjandus
peale käima hakkas, kutsus juhataja komisjoni
kokku. (M. Martna, stp: Sel päeval
oli ju komisjon kokku kutsutud.)
Vaadake, alles sel päeval. (K. Ast'i, stp
vahelhüüe.) Kuulge, härra Ast, asi on vist
ka Teile väga lihtne. Kui härra Joonas ka
ise sel seisukohal oleks, et ta süüdi on, siis
oleks härra Joonas'el kõige lihtsam olnud min-
na ja karistus ära kanda. (O. Gustavson,
stp: Oo jah, just seda!) Härra Joonas'e
kohus oleks olnud ise Riigikogust ära astuda.
Misjaoks meile täna siis seda vaidlust tarvis
oli? Härrad sotsialistid, teie ometi deklareeri-
site, et härra Joonas end kohtuotsusest kõrvale
hoida ei taha. (K. Ast, stp: Öelge otse-
kohe, et teie tahate teda valimiste
ajaks kahjutuks teha, ja asi on selge.)
Vaadake, härra Ast, Teil on see küsimus siis
erakonna valimise küsimus, Teie arvate, et
erakonna kasu ees kohtuotsus taganema peab.
(K. Ast, stp: Ega tööerakond selle-
pärast rohkem hääli ei saa!) Kui Teie
nüüd niisuguseid asju tulate ette heitma, siis
üldse ei maksa teiega rääkida. Kohtuotsused
on nähtavasti teile nii väiklased asjad, mille-
pärast valmis ollakse kõiksugu väiklastele sepi-
sustele. (Vahelhüüe pahemalt poolt:
Aga väikeste sepiustestega teie välja
tuletegi. — Hulgaised vahelhüüded.)

Juhataja **R. Penno**: Palun rahu!

Aruandja **A. Anderkopp**: Mis ju-
riidilist küsimust puudutab, mille juures härra
Jõeäär peatuda tahtis, (J. Piiskar, stp:
Peatuda tahtis, aga ei peatunud.)
siis pean tähendama, et härra kohtuminister
ei ole kaugemale läinud, kui tal tarvis oli.
Arvamine, et käesolevad süüteoasjad end

koostada lasevad, ei lase end kaitsta, sest käesolevad süüteod ei lase end koostada, kuna nad on kolme paragrahvi põhjal, üks erasüüdistuse asi ja teised kaks avaliku süüdistuse põhjal. Aga mis kõige imelikumana paistab, on see, et osa Riigikogu arvamisel näib olema, et see, kelle üle kohut peab mõistma, mitte härra Joonas ei ole, vaid härra kohtuminister, kes kohtuotsuseid kaitseb. Härrad Riigikogu liikmed! Mina arvan, et kui osa Riigikogu niisuguste küsimustega välja tuleb, siis peaks ka Riigikogul täna selge olema, kelle üle kohut mõista tuleb ja kelle üle mitte.

O. Gustavson (stp) (fakt. märk.): Aruandja tähendas, et temal väljaantava rkl. Joonas'e vastu midagi erilist ei ole. Kui ma seda oma vahelhüüdes eitasin, siis küsis härra aruandja, mil põhjusel ma seda ei uskuvat. Sel puhul lubatagu mulle konstateerida järgmist faktilise märkusena.

Aruandja ei saanud salata tõsiasja, et komisjon arutas käesolevat küsimust, ilma et oleks aruandjat valinud. Ma pean konstateerima, et see on Riigikogu liikmete väljaandmise juures esmakordne juht, kus otsustatakse nõnda tähtis küsimus, nagu seda on Riigikogu liikme väljaandmine Riigikogust. See kõneleb kõigest muust, ainult mitte aruandja heasoovlikkusest. Edasi tähendas aruandja, et on ränka laadi see süütegu, mille põhjal Joonas välja nõutavat — see kõigutavat kaubandusliku krediidi usaldust. Lubatagu konstateerida, et sama sõnum, mille põhjal rkl. Joonas välja nõutakse, ilmus ka „Vaba Maas“, mille peatoimetajaks on praegune aruandja härra Anderkopp. Selle loo likvideerimiseks nõuti rkl. Joonas'elt nii suurt summat, mida Joonas'el ei olnud võimalik maksta, „Vaba Maa“ aga likvideeris selle asja kohtu alla sattumata. Ka see ei kõnele aruandja sümpaatiast Joonas'e suhtes. Edasi ütles aruandja, et kohtuminister ei olevat prokuratuuri kaudu nõudnud mingisuguseid andmeid nende asjade kohta, mis veel käsil. Seletuskirjas öeldakse, et kohtuministri poolt on prokuratuuri andmetel selgunud, et lõpetamata on veel 7 asja. Kohtuminister on seda eitanud. Tähendab — siingi langeb selle väite eest vastutus täiesti aruandja kanda, kes seski suhtes „perestarlaja“, ja jällegi mitte Joonas'e kasuks.

M. Martna (stp) (fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra Anderkopp tähendas siin, et nende poolt, see on „Vaba Maa“ ringkondade poolt, on pakutud „Rahva Sõnale“ vahe- või aukohut. Seda ei ole vastu võetud. Ma tooksin ette ühe asjaolu, mis sündis 1920. aastal, kus minul oli välisministeeriumi vastu nõudmisi palga suhtes, sest

olin väliskomisjoni liige ja palka ei saanud kätte. „Vaba Maa“ arvas, et minu palganõudmist ei tulevat täita. Selles asjas nõudsin oma sõprade läbi „Vaba Maa“ peatoimetaja härra Seljamaa kaudu aukohut. Seda ei võimaldatud sealtpoolt mitte. Minul ei olnud midagi teha, mõõgaga ega suurtükiga ei oska ma ümber käia ja rusikas oli ka nõrk. Mul on aga praegu hea meel, et ma seda nõrka rusikat tookord ei tarvitanud, ehk küll kavatus olemas oli.

A. Jõeäär (stp) (fakt. märk.): Faktilise märkusena tahaksin tähendada, et väljaandmise nõudmine on Riigikogu liikmetele paljundatult kätte jagatud, nii kui kodukord seda nõuab. Muid nõudmisi kohtuvõimude poolt pole esitatud. Andmeist, mis räägivad üheksast otsustatud ja seitsmest otsustamata asjast, ei ole rahvasaadikuile ega ka komisjoni liikmeile midagi välja jagatud. See on ainult kirjavahetus. Seda esiteks.

Teiseks arvan tarvilikuks öiendada järgmist: seaduseelnõu tuli sisse jaanuarikuul, ja 24. jaanuaril otsustati anda läbiivaatamiseks koosseisu komisjonile. Aruandjaks valiti rkl. Vreeman. Kuna rkl. Vreeman hiljem komisjonist lahkus, siis ei olnud temal enam võimalik komisjoni aruandja kohuseid täita, ja uus koosolek kutsuti kokku 22. veebruariks. Aruandja Vreeman'i asemele valiti rkl. Päts komisjoni liikmeks. Seal koosolekul pandi ette aruandja valida, kuid ükski komisjoni liikmetest ei avaldanud nõusolekut aruandja kohuste täitmiseks, ja sellepärast ei saadud asja arutama hakata. Ükski ei ole minu kui komisjoni esimehe poole pööranud nõudmisega, et tuleks komisjon kokku kutsuda. Vahepeal on vanematekogu koos istunud ja nende seaduseelnõude ja esitiste nimekirja kindlaks määratud, mis tulevad kiireks tunnustada. Käesolevat esitist aga nende kiirete seaduste hulgas ei olnud, ja seepärast ei olnud minul kui komisjoni esimehel, ilma et keegi minu poole oleks pööranud, mingit põhjust erakorraliselt veel kord komisjoni kokku kutsuda.

Aruandja A. Anderkopp (fakt. märk.): Tahan vastata faktilistele märkustele. Kui härra Martna rusikavõistlusest kõneles ja seega mind sportlikule võistlusele kutsus, olen kui sportlane selleks alati valmis.

Mis puutub härra Gustavson'i faktilisse märkusse, nagu olevat kohtuminister asja vastu siiski rohkem huvi tundnud, kui see objektiivselt oleks tarvilik olnud, siis pean selle kategooriliselt tagasi tõrjuma. Ma kandsin ette asja vormilise külje, mis kogu asja küllalt valgustas. Et siit leida, nagu oleks kohtuminister erilist huvi asja vastu tundnud, on haru-

kordne kallaletungimine kohtuministrile. (Vahelhüüe.) Toonitan veel kord, et mina kui komisjoni aruandja pean need etteheited tagasi lükkama.

Härra Gustavson tähendas faktilise märkusena, et see sama sõnum, mis nüüd rkl. Joonas'e süü, mille põhjal teda välja nõutakse, ilmus ka „Vaba Maas“, kelle peatoimetajaks on praegune aruandja Anderkopp, s. t. mina, siis tahaksin küsida, mis on siin selle asjaga ühist? Kas on „Vaba Maa“ karistusekandmisest kõrvale põigelnud?

Härra Gustavson tähendas ka veel faktilise märkusena, et see olevat esmakordne juht, kus Riigikogu liikmete väljaandmist säärase süüteo eest nõutakse. Kuid ma ütlesin siia juurde, et see ka esmakordne juht on, kus nõutakse kohtuvõimude poolt välja Riigikogu liige, kes 9 korda järgimööda süüdi mõistetud. (J. Vain, stp: Ja see on ka esmakordne, kui üks ajalehe peatoimetaja nõuab teise lehe peatoimetaja väljaandmist. See kvalifitseerib ka meie ajakirjandust. — O. Gustavson, stp: Seda peaks ka meie ajakirjanikkude liit vähe arutama.)

A. Sternfeldt (krst) (häälet. motiiv.): Nagu rkl-te Ast'i ja Joonas'e seletustest selgub, on rkl. Erich Joonas kindla lubaduse andnud, pärast III Riigikogu volituste lõppu seaduse poolt määratud karistuse ära kanda, mida tõendab asjaolu, et ta IV Riigikogu valimistel nähtaval kohal ei kandideeri, siis leiab kristlik rahvaerakond võimalikuks selle esitise vastu hääletada.

A. Sprenk (tp) (häälet. motiiv.): Hääletamise motiivide kohta sõna võttes pean ütleva, et „Rahva Sõna“ on meie arvates päris patendi võtnud laimujuttude laialilaotamise kohta. Iseäranis on ta meie kohta laimujutte laiali laotanud. Seepärast pean ütleva: „Issand, anna andeks, sest nemad ei tea, mida nad teevad!“ ja sellegipärast hääletame väljaandmise vastu. (Üldine naer.)

A. Laur (as) (häälet. motiiv): Arvesse võttes asjaolu, et sotsialistid kindlal sõnal nii vanematekogus kui ka siit Riigikogu kõnetoolilt on deklareerinud, et rkl. Joonas ei hoidu kõrvale kohtulikust karistusest, vaid tahab selle karistuse kanda pärast III Riigikogu volituste lõppu, ja et see lõpp on ka lähedal, siis ei leia meie rühm põhjust rkl. Joonast välja anda ja hääletab koosseisu komisjoni esitise vastu ning rkl. Jõeääre ettepaneku poolt.

Juhataja **R. Penno**: Kuna esitatud ettepanekud on paralleel-ettepanekud, siis tulevad nad hääletamisele esitamise järjekorras. Kõigepealt tuleb hääletamisele koosseisu komisjoni esitis. (Hääletatakse.) (Vahelhüüe pahemalt poolt: Kas härra Pukk hääletab ka selle poolt?) Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre ettepanek. (Hääletatakse.) Kuna kumbki ettepanek ei ole saanud absoluutset enamust, siis tulevad nad teistkordsele hääletamisele „poolt“ ja „vastu“ selles järjekorras, nagu nad häälid saanud. Kõigepealt tuleb hääletamisele rkl. Jõeääre ettepanek. (Vahelhüüe paremalt poolt: Kuipalju nad häälid said?) Rkl. Jõeääre ettepanek — 43 häält, koosseisu komisjoni esitis — 39 häält. Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre ettepanek. (Hääletatakse.) Hääletamisele tuleb koosseisu komisjoni esitis. (Hääletatakse.) Rkl. Jõeääre ettepaneku poolt on 43 häält, vastu 40 häält, koosseisu komisjoni esitise poolt on 40 häält, vastu 44 häält, seega on rkl. Jõeääre ettepanek vastu võetud. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. Ma juhin tähelepanu sellele, et need on mõlemad paralleel-ettepanekud ja tulevad mõlemad hääletamisele. Hääletamisele tuleb rkl. Jõeääre ettepanek. (Hääletatakse.) Hääletamisele tuleb koosseisu komisjoni esitis. (Hääletatakse.) Rkl. Jõeääre ettepaneku poolt on 48 häält, vastu 37 häält, erapooletuid 3; koosseisu komisjoni esitise poolt on 39 häält, vastu 48 häält, erapooletuid 2 häält, seega on vastu võetud rkl. Jõeääre ettepanek. (K. Ast, stp: See on õigel!)

Vaheaeg kl. 17.12 min. — kl. 17.30 min.

Koosolekut juhatab esimees **K. Einbund**.

Sekretäri kohal abisekretär **O. Liigand**.

30. Eesti vabariigi kulude ja tulude eelarve 1929./1930. a. III lugemisel. (Tekst III Rk. 8. istungj. pr. lisades, vaata sisukord.) Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Ast**. Pealkiri ja Riigikogu korralised kulud võetakse nähtava enamusega muutmata vastu. (Riigivanemajariigikantselei korralised kulud.)

K. Veiss (tp): Täna on veel viimne aeg parandada eksisammu ja vähendada kaitseliidu summasid. Seepärast kordan II lugemisel tehtud ettepanekut:

„II jagu, peatükk I: § 16. Toetus kaitseliidu ülalpidamiseks — maha kustutada.“

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Veissi ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on Riigivanema ja riigikantselei korralised kulud vastu võetud.

Riigikontrolli, rahaministeeriumi ja kaubandus-tööstusministeeriumi korralised kulud võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Haridusministeeriumi korralised kulud.)

K. Veiss (tp): Imestan, et sotsialistid on eitaval seisukohal tööliste kultuuri toetamise asjas. Ma tegin ettepaneku, võtta toetust töölisteklubile 1.000 krooni, kuid sotsialistid ei pooldanud seda ettepanekut.

Seepärast kordan II lugemisel tehtud ettepanekut,

„Peatükk III sisse võtta uus § 15-a:
Toetus töölisteklubile 1.000 krooni.“

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Veissi ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on haridusministeeriumi korralised kulud vastu võetud.

Kohtuministeeriumi, siseministeeriumi, sõjaministeeriumi ja põllutööstusministeeriumi korralised kulud võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Teedeministeeriumi korralised kulud.)

J. Teetsov (põl): Lugupeetud rahvasaadikud! Pean tarvilikuks teedeministeeriumi eelarve-osa juures peatuda ja Riigikogu liikmete tähelepanu juhtida mõnele asjaolule. Meil Saaremaal ei ole raudteid, teised ühendusepunktid on liiga kaugel, ja ühendust saab pidada mandriga ainult seal leiduvate sadamate kaudu. Meil Saaremaal on tähtis, et oleks korralikult ehitatud maanteed, sest suurem jagu liikumist sünnib seal alati maanteede kaudu. Viimasel ajal on meil tarvitusele võetud rohkesti veoautosid, aga meie Saaremaa teed ei kannata välja nendega raskeid vedusid ja teed lõhutakse ära. See sünnitab maapidajatele maanteede korrashoidmisel äärmiselt suuri raskusi, ja seepärast oleks tarvilik, et Saaremaal, kus raudteid ei ole, kõik maanteed, mis sadamate juurde viivad, saaksid I klassi teede hulka võetud ja riigi arvel korras peetud.

Kui teed klassidesse jaotus päevakorral oli, siis oldi arvamusel, et Saaremaal ei ole vajadust maanteed riigi arvel korrashoidmisele võtta, sest need olevat loodusest juba

head. Nüüd aga, lühikese ajakeskel, kus veoautod liikumas, on Saaremaa teed muutunud äärmiselt põhjatuks. Seepärast oleks tarvilik I klassi teede hulka võtta kõik Saaremaa endised vanad postmaanteed, mis Kuressaarest välja viivad: üks Kuivastu, teine Leisi, kolmas Kihelkonnale ja neljas Sõrve.

Praegu on sellele seisukohale asutud, et I klassi teede alla võetakse ainult kuni Kuivastuni. (Teedeminister O. Köster: Kes võttis?) Teedeministeeriumis on sellekohane seisukoht. (Teedeminister O. Köster: Küsige enne järele! Mis Te räägite!—J. Voiman, stp: Mis Te räägite tühja juttu, kui Te ei tea!) Kui vallavolikogud on protesteerinud ja soovi avaldanud, et postmaanteed üles võetaks I klassi teede hulka, siis on neil põhjusi. (Teedeminister O. Köster: Kuidas saab protesteerida, kui pole otsustki tehtud?) On kindlad andmed ministeeriumist, et ainult Kuressaare-Kuivastu tee I klassi teede hulka võetakse. (Teedeminister O. Köster: Teie ei tunne Saaremaa teid.) Mina tunnen väga hästi Saaremaa teid, olen neid rohkem sõitnud kui Teie. Teie, härra minister, olete seal küll siis kuskil metsanurgas paigal istunud, kui ütlete, et Saaremaa teed viimasel ajal head on.

Peale selle on veel Saaremaal suurt nurnat selle üle avaldatud, et telefoniühendus on väga halb. Telefonikõnede eest raha peab maksma, aga Kuressaare Tallinnat ei kuule. Seda halba telefoniühendust on mitmel aastal rõhutatud, kuid seniajani ei ole teedeministeerium seisukorda parandanud. See on hädaline küsimus, sest Saaremaa peab ju pika talve kestel ühendust peaausjalikult telefoni ja kirjade kaudu mandriga, sest on võimata 150—160 km tagant hobustega asju ajamas käia. See on eluline küsimus, ja teedeministeerium peaks sellele tähelepanu pöörama, et ükskord ometi saartega parem telefoniühendus luuaks.

Teedeminister O. Köster (fakt. märk.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mis puutub maanteede klassifitseerimisse esimesse, teise ja kolmandasse klassi, siis pean tähendama, et Maanteede seaduse põhjal esimesse klassi määramine kuulub Vabariigi Valitsuse võimkonda teedeministri ettepanekul, ära kuulates vastavate maavolikogude seisukohti. Juba juuni- või juulikuul 1928 saadeti küsimused maavalitsustele palvega, et nad vastavad klassifitseerimise kavad saadaksid teedeministeeriumile ja seda teeksid 1. novembriks samal aastal. Kuid selleks ajaks, kui ma ei eksi, oli mõni üksik kava saadetud. Kui riigi eelarve komisjonis arutamisel oli, siis selleks ajaks,

s. o. märtsiks 1929, oli kolm või neli maakonda, kes kavu veel esitanud ei olnud. Seepärast ei saanud teedeministeerium klassifitseerimist nii kiiresti läbi viia, nagu kavatses. Mina ei taha süüdistada maaomavalitsusi, sest teede klassifitseerimine nõuab palju tööd, ja selleks peab olema teatud ettevalmistus. Oli läbirääkimine maaomavalitsuste liidu kui ka maavalitsuste esindajatega, nad olid koos teedeministeeriumis ja arvasid, et tänavu ei saa teede ülevõtmist teostada. Tänavune aasta läheb töö tehniliseks ettevalmistuseks ja abinõude muretsemiseks, kraavi kaevamiseks, läbikäimatute kohtade parandamiseks j.n.e. Kui I klassi teid üle võtta, siis tuleksid need üle võtta terves ulatuses ja korraga, ning seda seepärast, et kui meie võtame iga aasta $\frac{1}{4}$ teedest üle, — seadus ütleb — 4 aasta jooksul — siis tuleks kohalikkudel omavalitsustel iga aasta teid ümber mõõta, ja iga aasta saaksid naturaalkohuslased uued teosad, mis tekitab nurinat ja toob ka omavalitsustele uusi kulusid. Teedeministeeriumil on lootus I klassi teid riigi arvele võtta võimalikult juba 1930. aastal. Praegu on teedeministeerium sellel seisukohal, et meil riigi arvele võetavate I klassi teede kogupikkus vähem ei tohiks olla, kui praegu esimese klassi teid on, kusjuures võibolla arvatakse üks osa esimese klassi teid II klassi, ja seda seetõttu, et meil on praegu palju teid I klassi kirjas, mille laius ei vaja seaduses ettenähtud 8 meetrit, nad võivad väga hästi ka II klassi 6 meetrit laiad olla, mille tõttu külameeste põllu- ja heinamaad jääksid teede alla võtmata. Et riigi arvele võetavate maanteede kogupikkus vähem ei oleks praegusest, tuleksid seega üle võtta ka II-a klassi teed. Seepärast ei saa oletus, et Saaremaal on nii või teisiti teid arvatud I ja II klassi, õige olla, sest lõppotsus ei ole ministeeriumis veel tehtud. Härra Teetsov jookseb küsimustele asjata ette, ja vististi motiividel, mis temal endal paremini teada.

Pean ütlema, et mõned omavalitsused on I klassi teede hulka võtnud kuni 62% rohkem, kui meil praegu on, ja keskelt läbi üle riigi 40% rohkem kui praegu. Arvan, et omavalitsused siin ette on küsinud. Saaremaa olud on mul paremini teada kui härra Teetsov'il, sest olen seal sündinud, üles kasvanud ning karja- ja koolipoisina ümber jooksnud.

Mis puutub telefoniühendusse Kuressaare ja mandri vahel, siis saab see paremini korraldatud kui praegu.

Juhataja **K. Einbund:** (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on teedeministeeriumi korralised kulud vastu võetud.

Välisministeeriumi ja töö-hoolekandeministeeriumi korralised kulud ning riigi võlad võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

(Erakorralised kulud.)

V. Grigorjev (vn): Господа народные депутаты! Я все-таки еще должен сказать несколько слов о порядке распределения пограничного культурного капитала; мне об этом тяжело и неприятно говорить, так как тут задевается национальная сторона дела; но я должен об этом сказать, как русский депутат. Посмотрите на распределение этого капитала хотя только на один прошлый 1928 г. и вы увидите, куда пошли крупные цифры пограничного капитала.

1) Приграничному обществу — 600.350 центов.

2) В Паниковичи Вилоской вол. — 700.500 цент. на постройку эстонской школы.

3) Печерскому городскому самоуправлению на постройку эстонской школы 1.000.000 ц. Из этих денег ни одного цента не попало русскому, крайне бедному населению. Русским организациям ничтожные суммы были даны. А ведь надо же было помнить тем лицам, кто распределяет деньги, что в Печерском уезде целых $\frac{2}{3}$ русского крайне нуждающегося населения живет. Дети русского населения часто учатся не в хороших школах, а в курных избах. Мое желание, моя просьба от имени русского населения окраин, принять эти цифры русского населения и их крайнюю материальную бедность к сведению и распределять впредь этот капитал справедливо, а не так, как это наблюдалось до сего времени. Этого требует сама справедливость.

K. Veiss (tp): Siin II lugemisel mina tegin ettepaneku, osühisus „Töölistemajale“ 50.000 krooni toetust määrata. Mina saan aru, et sotsialistid seda ei poolda, sest see tuleb neile kui võistleja ette, aga põllumehed võiksid juhust kasutada ja sotsidele üks vingerpuss mängida ja minu ettepanekut toetada. See oleks päris hea asi olema. (K. Päts, põl: Meie ei hääleta teie vingerpusside poolt.)

Teine ettepanek oli, tööpuuduse vastu võitlemiseks määrata 200.000 krooni. Selle ettepaneku poolt peaksid sotsid tingimata hääletama. Kordan oma ettepanekuid ja täiendan neid seega, et palun kummagi ettepaneku lahus hääletada.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Veiss'ilt on ettepanek,

töö-koolekandeministeeriumi erakorraliste kulude alal peatükk III sisse võtta kaks uut paragrahvi:

1) § 2. Toetus töölistmajade o/ü. „Töölistemaja“ saali ehituseks 50.000 krooni.
2) § 3. Toetus tööpuuduse vastu võitlemiseks 200.000 krooni.

Vastavad summad võtta riigi ettevõtetel ja varandused, peatükk XIX § 3.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Veiss'i ettepaneku esimene osa tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Teise osa poolt on 10 häält, vastu 25 häält, seega on teine osa tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on erakorralised kulud vastu võetud.

Korralised tulud, erakorralised tulud ning II osa §§ 1 ja 2 võetakse nähtava enamusega muutmata vastu.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on eelarve lõpuhääletamisel vastu võetud redaktsiooni komisjoni andmata.

Nähtava enamusega võetakse vastu: Eesti vabariigi 1929./30. a. kulude ja tulude eelarve juurde kuuluva lisa pealkiri ja eripõhikirjata töötavate riiklike ettevõtete ja riigiasutuste valitseda olevate eriotstarbeliste kapitalide tulude ja kulude erieelarved: kohtuministeeriumi alal Harku mõis, Harku turbatööstus ja vahialuste tööd; põllutöoministeeriumi alal riigimõisad, tapaloomadelt võetav riigi protsendimaks, puuvilja väljaveokontrolli erimaks ja kanamunade väljaveo erimaks ning teedeministeeriumi alal posti-telegraafi-telefoni peavalitsuse kesktöökojad ja sadamatehased.

(Asundusekapitali arvel 1929. aasta jooksul sissetulevate summade tarvitamise eelarve.)

A. Sternfeldt (krst): Kordan oma ettepanekut, mille II lugemisel tegin, nimelt II. Väljaminek, punkt 2, pensioni maksmiseks, lit. g — pension kiriku ametikandjatele ja nende perekondadele suurendada 6000 kr. võrra, nii et summa oleks 36.000 krooni, ja punkt 5. lit. b asundamislaen vastavalt vähendada 6.000 kr. võrra, seega jääks 134.000 kr.

Põhjendused on need, mis II lugemisel ette

kandsin. Loodame, et see nüüd vastu võetakse, kuna rahvaerakonna ja põllumeeste kogude esindajad on seletanud, et tuleks perekonnaseisu ametnikkude-vaimulikkude vastast vaenulikkust lahendada.

Aruandja **K. Ast** (lõpusõna): Ei saa ühineda. Ühtlasi juhin tähelepanu asjaolule, et kui Riigikogu peaks vastava seadusega vastu võtma suurema summa kui 30.000 krooni, siis on võimalik sellele seadusele vastavalt kulusid saada ainult lisaeelarve korras, mida võib teostada sel teel, et summasid ümber paigutatakse teatud paragrahvides.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Sternfeldt'i ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on asundusekapitali arvel 1929. a. jooksul sissetulevate summade tarvitamise eelarve vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on lisa Eesti vabariigi 1929./30. a. kulude ja tulude eelarve juurde lõpuhääletamisel vastu võetud redaktsiooni komisjoni andmata.

31. Sooviavaldused Eesti vabariigi 1929./1930. a. kulude eelarve juurde. Aruandja **K. Ast**: Ma pean tarvilikuks seletada, austatud härrad Riigikogu liikmed, et meil ja tulude eelarve juurde: üks osa, mis teie leiate ühel pisemal lehel, ja teine osa kahel lehel. See osa sooviavaldustest, mis pisemal lehel, on esitatud juhatusel riigi eelarve arutamise ajal Riigikogus, ja nende arutamiseks ei ole loomulikult mingisugust takistust käesoleval korral.

Mis puutub sooviavaldustesse, mis paljudatult leiduvad kahel leheküljel, siis on need esitatud rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu juhatusel, ja nende kohta tuleb seisukoht võtta, kas nad võivad kuuluda praegu Riigikogus arutamisele, sest rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseis ei ole suutnud neid läbi vaadata. Järelikult ei ole see komisjoni ettepanek, mis siin on, ja mulle näib, et nende arutamisele võtmiseks on tehniline takistus.

Juhataja **K. Einbund**: (Saalis üldine müra.) Ma palun Riigikogu liikmeid mind kuulata.

Sooviavaldusi on Riigikogule esitatud:

Rkl. Baranin'i sooviavaldus:

„Riigikogu avaldab soovi, et Vabariigi Valitsus astuks samme:

1) välismaal turu leidmiseks kalasaaduste jaoks,

2) kiires korras algaks läbirääkimisi Nõukogude Venemaaga peipsiäärsetele kaluritele kalapüüdmise võimaluse saavutamiseks Nõukogude sisevetes, eriti Laadoga, Oonega järves ja Soome lahes.“ (Naer pahemal pool. — Mära.) Ma palun Riigikogu liikmeid mind kuulata.

Rkl. Pesur'i sooviavaldus:

„Riigikogu avaldab soovi, et aadressbüroo ametnikkudele saaks lähemal ajal neile lisatööde eest vastav tasu välja makstud ning edaspidiste lisatööde jaoks lisatööjoud ametisse võetud.“

Rkl. Rosenbergi sooviavaldus:

„Riigikogu avaldab soovi, et Vabariigi Valitsus rutuliselt välja töötaks ja Riigikogule vastuvõtmiseks esitaks rahvamajade ehituselaenu seaduseelnõu.“

Rohkem sooviavaldusi ei ole II lugemisel esitatud.

Sooviavaldused, mida aruandja nimetas ja mis esitatud Riigikogu rahaasjanduse komisjonile, ei või käsitlemisele tulla, sest see materjal ei ole esitatud Riigikogule.

Praegu esitas rkl. Veiler sooviavalduse, sisu ma ei avalda, ma ei saa seda sooviavaldust vastu võtta, sest see ei ole esitatud õigel ajal, see on eelarve II lugemisel.

L. Raudkepp (krst): Ma pean tähendamata sellele, et neljas eelarve alamkomisjon sattus seetõttu raskesse seisukorda, et ei saanud esitada rahaasjanduse komisjonile oma sooviavaldust, sest rahaasjanduse komisjon laiendatud koosseisuga ei pidanud pärast seda ühtki koosolekut. Isiklikult oleks võinud keegi II lugemisel teha ettepaneku, aga see oleks olnud siis ainult isiklik sooviavaldus. Nii et kui juhataja lubab, ma loen selle sooviavalduse ette: „Riigikogu avaldab soovi, et põllutööstuste ministri eelarves ettenähtud Raadi katsejaamade toetus, — põllutööstuste ministri eelarve peatükk ...“ ja siis järgnevad arvud, samuti teiste ministriumide ...

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Raudkepp, ma saan nii aru, et Teie kannate sooviavaldust ette, kuid ma ei saa seda vastu võtta.

J. Voiman (stp): Mina paluksin hääletada lahus rkl. Baranin'i sooviavalduse punkt 2. Mina arvan, et meie punkt 2. mingil juhutamisel ei saa vastu võtta ja seepärast panene ette, et

punkt 2 lahus hääletataks.

Aruandja **K. Ast** (lõpusõna): Mis puutub härra Baranin'i ettepanekusse, siis

on esimene osas sellest küll niisugune, mille võib Riigikogu vastu võtta ühegi raskuseta, see on välismaa turu leidmiseks kalasaaduste jaoks samme astuda. Aga minu teades on neid samme astunud ja selle sooviavalduse vastuvõtmisel sisuliselt tähtsust ei ole. Mis aga puutub sooviavalduse teise ossa, siis on siin tegemist ilmse arusaamatusega, ja loomulikult pean ma selle osa sooviavalduse vastuvõtmise vastu kõnelema.

Mis puutub rkl. Pesur'i poolt esitatud sooviavaldusse, — see sooviavaldus käib nimelt aadressbüroo ametnikkude lisatööde kohta — siis oleks mul ainult niipalju nimetada, et see sooviavaldus käib ühe ajutise nähtuse kohta, ajutise nähtuse kohta, mitte püsiva.

Kolmas ettepanek, härra Rosenberg'i ettepanek, seisab selles, et Vabariigi Valitsus rutuliselt välja töötaks rahvamajade ehituselaenu seaduseelnõu. See ülesanne on pandud valitsusele juba Asundusekapitali seaduse vastuvõtmisega, ja valitsus on sunnitud seda niikuinii tegema. Seepärast leian ma, et ei ole erilist vajadust ühegi sooviavalduse vastuvõtmiseks; aga ma ei kõnele ka ühegi sooviavalduse vastu, peale rkl. Baranin'i sooviavalduse teise osa, millele ma vastu vaidlen.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Baranin'i sooviavalduse punkt 1 vastu võetud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Baranin'i sooviavalduse punkt 2 tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Pesur'i sooviavaldus tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Rosenberg'i sooviavaldus vastu võetud.

Peale selle on rkl. Raudkepilt sooviavalduse tekst, mis kui hilja esitatud ei tule hääletamisele.

(Pahemalt poolt: Lõpetada!)

Ma kuulen ettepanekut, lõpetada koosolek. (Paremalt poolt: Kes tegi ettepaneku?)

A. Veiler (töer): Ma vaidlen selle ettepaneku vastu. Järgnev punkt on õieti viimne päevakorra-punkt käesoleval koosolekul. Isenesest on selle seaduse sisu selge. Rühmad on oma seisukohad võtnud, ja kodukorra komisjonis on seadus põhjalikult läbi töötatud, olgugi et see rahaasjanduse komisjoni on hiljem antud; ka siin on ainult üksikutes arvudes vahe, mitte põhimõtetes. Minu arva-

tes ei saa siin pikki vaidlusi tulla. Loomulik on, et kui eelnõu praegu päevakorrast ära võetakse, et siis sunnitud oleme teda veel ühe järgmise koosoleku päevakorda võtma, kus see I lugemisel vastu võetakse.

M. Laarman (põl): Mina olen järele pärinud, kuid õieti ei ole teada, kes selle ettepaneku tegijad. Vahelhüüded on tulnud pahemalt poolt ja nende põhjal tehtud ettepanek. Ja on ka arusaadav, kui sealtpoolt säärased hüüded tulevad. Soovitav oleks aga, et nende härrade nimed siiski oleksid teada, kes selle ettepanekut tegid.

Igatahes vaidlen ma selle vastu, et koosolek lõpetada ja see punkt päevakorrast välja jätta.

Juhataja **K. Einbund**: Panen hääletamisele ettepaneku, lõpetada koosolek. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

32. Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus — G. Ottas'e ja A. Veiler'i ettepanek.

poolt hääled ja põhjendused, mis tagant tõukajaiks olid käesoleva seaduse esitamiseks.

Siis ei läinud seadus täies ulatuses läbi. Arvata on, et nüüd, kus Riigikogu senise töötamisviisiga ummikusse sattunud, küsimus selgem on, kui kolm aastat tagasi. Kõigepealt, mis eriti silma torkab on see, et Riigikogu liiga kaua koos istub, ja selle kauase koosistumise tagajärjed on mitte üksi, et Riigikogu end valitsemistöö vahele segab, vaid et Riigikogus niisugune närviline õhkkond luuakse, et võimata on korralikult töötada. Siis on ka arusaadav, et see asjaolu ka valitsusele mõju avaldamata ei jäta. Minu härrad, kui teie siin ringi vaatate, siis näete, mis moodi üksikud ministriumide juhtivad ametnikud peavad päevade kaupa Riigikogus istuma, selle asemel, et oma jooksvat tööd teha. Sama näete ka ministrite juures. Selle asemel, et oma ressoori eesotsas seista, istuvad ministrid siin ja kuulavad pikki jutuajamisi, millel iseenesest nii öelda õige vähe erikaalu on. Meil on see Riigikogus viisiks saanud, et terve rida kõnelejaid üles astub, kes igas küsimuses endid asjatundjad arvavad olema. Meil ei nõuta Riigikogus eriteadmisi, ei erioskust. See on üks halb asjaolu. Tihti peale ei ole meil niivõrt kriteeriumi, et küsimus üles seatakse, kas ühes või teises asjas kom-

petentsed ollakse või mitte. Võetakse ja kõneldakse.

Teiseks näeme, et seetõttu, et pikad ajad Riigikogus koos ollakse, on Riigikogu liikmed muutunud ametnikkudeks, mitte üksi ametnikkudeks, vaid vastutamatuiks ametnikkudeks. Riigikogu liikmel ei ole mingisugust vastutust, kas peksab ta teisel prillid sisse või avaldab laimuartikleid ajalehes. Ta võib rahulikult edasi oma kohal püsida. Ja seetõttu ei ole õieti mingit võimalust Riigikogu tööd enam-vähem õigetes rööbastesse viia. On selge, et palgata aasta ringi koos ei istuta.

Kuivõrt praeguse palgamaksmise süsteemi juures Riigikogu liige on muutunud ametnikuks näeme sellest, et mõne rahvasaadiku isikutunnistusel „Elukutse“ taha käega on kirjutatud „Riigikogu liige“. See asjaolu toob enesega selle halbuse, et teised elukutsed rahvasaadiku ameti kõrval kaovad ära. Meil arvatakse pärispatuks, kui Riigikogu liikmel veel oma kindel elukutse on. Öeldakse, mis sellel viga, sellel on oma kindel amet. Minu arvates on just kindel amet see aluspõhi, ja Riigikogu liikme koht peaks kõrvaline amet olema. Meie kuuleme tihti Riigikogus vahele hüüdeid, et see ja see on seal ja seal ametis, mis ta siia otsib. Nagu oleks parlament üks eesõigustatud kiht, kes seisab koos 100 isikust, ja kelle elukutse on Riigikogu liige. Meie näeme, kuidas sellele elukutsele mitte erilise ettevalmistusega, vaid küünarnukkidega teed tehakse. Teie olete näinud erakondade viimaseid kongresse, olete kuulnud neid vaidlusi, üksteisele kannu taha panemist. Nii näeme, et on loodud selle rahvasaadiku seisukohale pääsemiseks selge talituseviis, kus mitte inimese oskus mõõduandev ei ole, vaid kus tihti peale küünarnukid mõõduandvad on.

Siin on juba 1926. a. sellele tähelepanu juhitud ja leitud, et senine kord normaalne ei ole, ja teed otsitud, kuidas oleks võimalik seda korda muuta. Nagu tähendasin, oleks ainuke tee selleks, kui meie Riigikogu liikmete palgaseadust muudame.

Juhataja **K. Einbund**: Rkl. Veiler, ma ootan, kas Teie teete ettepaneku korra kohta. Ma palun piirduda korra puhul sõnavõtmise ajaga.

A. Veiler (tõer): Seda arvesse võttes rõhutan, et käesolev eelnõu üks väga tähtis seadus on. Teisest küljest ei saa ka selle seaduse kohta öelda, et ta küps ei oleks. Eelnõu oli komisjonis, kaaluti seal põhjalikult läbi; esiteks ühes komisjonis, ja sealt anti rahaasjanduse komisjonile edasi. Viimases komisjonis maeti ta aga lihtsalt maha. Praegu on meil võimalus see täiesti küps

seaduseelnõu vastu võtta. Ja kui esitatud arvud ei ole vastuvõetavad ühele või teisele rühmale, siis võib neis muudatusi teha. Seda arvesse võttes teen ettepaneku, seaduseelnõu arutamisele asuda.

M. Krents (tp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! See ettepanek iseäranis mind küll ei huvita, sest et ma tulevasse Riigikokku ei tule. (Vahelhüüe paremalt poolt: Küll on kahju!) Kuid ma arvan, et ettepanekutegijate südamed isegi vist kipitsevad, — peaks see seadus mitte läbi minema. Siin tahetakse Riigikogu tööd tükitööks teha. Ma arvan, et seda ikkagi ei peaks tükitööks tegema. Teisest küljest tahetakse palga mahasurumisega pahemat tiiba nõrgestada. Vaata, kes saaks kaks kohta pidada. Kooliõpetaja ei saa viieks kuuks Riigikokku tulla, sest ta on koolitöös tegev. (J. Laidoner, põl: Kas kooliõpetajad kõik pahempoolsed on?) Siin peavad olema kooliõpetajad, advokaadid, arstid. Aga ma ütlen, ainukesed, kes niimoodi siin olla võivad, on advokaadid ja arstid. Mäletan, kui omal ajal Vene duuma valimine oli, siis anti luba neile valida, kellel oli kaks keetmise kohta, see tähendab pliiit kahe auguga. (Naer.) Naerge aga edasi, siis ma räägin veel.

Sõidurahade kohta tahaksin omalt poolt konstateerida, et Riigikogu liikmel peaks tingimata olema vaba sõit, nimelt selles mõttes, et ta igal ajal saaks oma valijate juures käia. Vastasel korral ei saa ta seda teha. Tallinnas näiteks ei ole sellest tähtsust, aga maale, näiteks Petserimaale, minna, siis on see väga tähtis, ja tal peaks tingimata vaba sõit olema.

Ma mõtlen, et ei pruugiks selles asjas nii pikalt vaielda ega aega viita, vaid tuleks vana viisi vastu võtta. (K. Päts, põl: Aga miks Te tulevasse Riigikogusse ei tule?)

K. Ast (stp): Austatud härrad Riigikogu liikmed! Mina piirdun esialgul loomulikult ainult selle ulatusega, mida võimaldab kõnelemiseks korra kohta sõnavõtmine, sest praegu on käiguandmise küsimus esitatud seaduseelnõule. Kui tõesti arvatakse, austatud härrad Riigikogu liikmed, et võimalik on Riigikogu tööde korraldamist toime saata palgaseaduse abil, siis on see lausa kuulmatu olukord. Kui meie siitsaadik, töötades väga palju, töötades kaua aega, oleme uputatud seaduseelnõudega, eriti istungjärgu lõpetamise korral, kuidas tahetakse siis seda uputust korraldada palgaseaduse abil ja kuidasviisi mõeldakse edaspidi pääseda veel palju suuremast uputusest? On selge, kui Riigikogu liikmetele makstakse palka ainult 5-e kuu töö eest, siis

ei saa Riigikogu liikmetelt nõuda, et nad üle 5-e kuu töötaksid, sest neil ei ole selleks füüsilist võimalust, vähemalt suuremal osal Riigikogu liikmetest mitte. Kes on varustatud suuremate sissetulekutega, olgu kas või need, kelle võla mahakustutamise küsimust alles eile arutasime, või olgu nad suurte äride omanikud, või olgu nad hästimakstavatel kohtadel, nii riigi- kui ka muudel kohtadel, või olgu äride poolest sissetulekutega varustatud, need inimesed võivad eralõbukuks käia Riigikogus ja mitte Riigikogu liikme palka võtta. Aga Riigikogu liikmed, kes on tööliste ridadest, kes on tulnud maalt talupoegade hulgast, neil ei ole siis absoluutselt mingit töötamise võimalust, nad võivad kõige hädalisemal korral ainult 5-eks kuuks siia tulla. Et siis Riigikogu korralikust tööst juttu ei saa olla, et meie ei pääse seaduseelnõude uputusest, see on enam kui kindel. Ühesõnaga, see äärmiselt tähtis seaduseelnõu, mis peab andma meie rahvaesindusele uue ilme, see eelnõu on juletud esitada Riigikogule, isegi kõrvale kaldudes harilikust korrast. Ei ole aruandjat selle eelnõu jaoks, vaid need, kes selle esitanud Riigikogule, nõuavad ta lugemisele asumist ja on lahkesti nõus sel puhul aruandja kohuseid täitma. Meie tänane niisuguse lahkuse eest. Kui Riigikogu niisugust lahkust kasutaks ja asuks selle eelnõu I lugemisele, siis oleks see rahvaesindusele hoop näkku lahkuval tunnil. Sellepärast teen ettepaneku,

anda Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seadus rahaasjanduse komisjoni. (Vahelhüüe: Üks eelnõu juba magab rahaasjanduse komisjonis.)

O. Tief (as): Asunikude-, riigirentnikude ja väikepõllupidajate koonduse Riigikogu rühm on põhimõttelikult selle seaduseelnõu poolt, kuid ühtlasi leiab meie rühm, et see kord, mis ette pandud eelnõu arutamiseks rkl. Veiler'ilt, ei ole tõesti otstarbekohane, ei vasta selle tähtsusele ning ei ole selle järele tarvidust. Seaduseelnõus on mõned suureulatuslikud, sisulised ettepanekud, ja rkl. Veiler on õieti öelnud, et selle seadusega tahetakse tulevikus Riigikogu tööd korraldada. Kui see nii on, ja nähtavasti on see nii, siis tuleb kaaluda, kas oleme selleks küllalt ette valmistatud. Seal on öeldud, et Riigikogu võib ainult 5 kuud koos olla. Aga tekib küsimus põhimõttelikult, kas on otstarbekohane järgneva Riigikogu tööaega ette ära määrata. Minu arvates on see järgneva Riigikogu oma asi. Peale selle ei ole vastuvaidlemata selge, et tingimata järgnev Riigikogu vähem aega koos peab istuma kui praegune. Praktiline töö

näitab, et kui meie istume siin koos lühikese aja ja pärast võrinal Riigikogu istungjärgu lõpul hääletame, siis ei tee meie korrapäraselt tööd. See küsimus, kuidas Riigikogu tööd korraldada, tarvitab põhjalikku kaalumist, see peab komisjonis selgitatama. Niisugust küsimust ei või Riigikogu otsekohe otsustada, ilma et oleksid ettevalmistusetööd tehtud. Üks niisugune ettepanek on juba komisjonis. Paralleel-ettepanek peab vanematekogu seletuse kohaselt samale komisjonile läbivaatamiseks minema. Seepärast on loomulik, kui seaduseelnõu komisjoni antakse. See ei tähenda, et Riigikogu ei või sellel istungjärkul eelnõu vastu võtta, Riigikogu võib ühe koosoleku rohkem määrata, ja siis on võimalik seda veel nüüd vastu võtta. Neil põhjustel toetab asunikude-, riigirentnikkude ja väikepõllupidajate koonduse Riigikogu rühm seaduseelnõu komisjoni andmist. (Vahelhüüe: Mahamatmist!)

G. Ottas (põl): Selle seaduseelnõu puhul pean ütleva, et meile, põllumeestele, on vastuvõetav, kui Riigikogu töötaks 5 kuud. Kui vaatame möödunud aegu Riigikogu töö kestuse suhtes, siis näeme, et kokkuvõttes ei ole Riigikogu kunagi rohkem töötanud, kui 5—6 kuud. Meile on vastuvõetav, kui talvisel ajal tööd tehakse, kuna suvel teeme tööd oma kodus. Leian, et ei ole otstarbekohane, kui Riigikogu töötaks kesksuvel, ja seepärast peaks ka palk ainult selle tööaja eest olema, mil tegelikult tööd tehakse. Ei oleks loomulik, kui inimesed lähevad suvituseranda, puhkavad seal, ja saavad selle eest tasu, kuna põllumehed sel ajal põllutööd peavad tegema.

K. Ast (stp): Lugu, austatud Riigikogu liikmed, on järgmine. Riigikogu liikmetele on juba põhiseaduse järgi keelatud seista mingisuguses riigiteenistuses; see võimalus on neil ära lõigatud, et nad ei satuks kuidagi mõjutuste alla.

Edasi, kui Riigikogu liige tahab 5 kuu jooksul, mis tegelikult 6 kuuks kujuneb, osa võtta Riigikogu teenistusest, siis ei saa ta olla omavalitsuse valitud ametnik. See on lubamatu. Meie oleme ennegi näidanud, et ei tohi pidada mitut ametit.

Edasi ei ole töövõimalused säärased, et inimesed võiksid olla vallakasakana — lubage, ma tarvitan seda labast sõna — pool aastat Eesti riigi teenistuses ja teine pool aastat Riigikogus.

Edasi tuleb silmas pidada, et Riigikogu liikmetele on määratud palk just sellepärast, et nad saaksid täita oma kohuseid ja et nad sunnitud ei oleks sattuma töötatöölise sei-

sukorda. Kui tõesti Riigikogu asuks sellele teele, et ta oma liikmed seaks mitmesugustesse astmetesse, ühed eesõigustatud, teised põlatud, siis ei oleks Riigikogu töödest tulevikus enam mingit riiklikku tulu. Kui tahetakse see seadus läbi viia, siis ainult sellel põhimõttel, et kõik on ühel alusel. Meie oleme sellel seisukohal, et Riigikogu liige ei tohi ühtki ametit pidada, ei tohi üheski pangas, üheski aktsiaseltsis olla. Need, kellel on varandustest tulu, mis ületab keskmise normi, need ei pea Riigikogust pennigi tasu saama.

Meie oleme kõik sellel arvamisel. Meie oleme deklareerinud, et oleme valmis 4. aprillini koos istuma. Niisugusel alusel — see on teine asi; aga kui siin kiires korras tahetakse läbi vuristada seadus, ja üht osa Riigikogu liikmeid, nimelt töölisi, talupoegi, asunikke, asetada niisugusesse olukorda, et nad seaduseandlikust tööst kõrvale peavad jääma, siis on see riiklik korruptsioon! Siis juba parem otsekohene diktatuur, kui varjatud diktatuur. Üksik diktaator võib olla geniaalne inimene, võib olla aumees, aga korrupeeritud vähemus, kui ta võimu juures on, teostab ainult pahet. (J. Sepp põl: See on marruläinud hobune.)

Seepärast palun mitte mängida selle seadusega. Seepärast ei või juttu olla selle seaduseelnõu hääletamisele minemisest, vaid Riigikogu peab selle oma prestiihi ja Eesti demokraatia prestiihi pärast komisjoni andma.

Juhataja **K. Einbund**: (Hääletatakse.) Rkl. Veiler'i ettepaneku poolt on 32 häält, vastu 45 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

(Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Ast'i ettepanek vastu võetud.

A. Veiler (töer): Arvesse võttes, et selle seaduse sisu uudis ei ole, et ta kodukorra komisjonis põhjalikult läbi töötati, et ta rahaasjanduse komisjoni liikmetele sisuliselt teada, ja et kõik Riigikogu liikmed pliitsiga välja arvestanud, palju uus palk aasta kohta välja teeb, teen ettepaneku,

komisjonile eelnõu läbivaatamiseks ühenniline tähtaeg määrata.

(Üldine naer.)

K. Ast (stp): Austatud härrad Riigikogu liikmed! Kui teie siin täna selles veendumuses ei ole, — aga teie olete selles veendumuses, sest seda näitas hääletamine — et siin naljaga tegemist tõsistes asjades, siis nüüd teie veendusite selles, kuna tehti ettepanek, ühenniline tähtaeg määrata komisjonile niivõrt tõsise küsimuse puhul, küsimuse puhul, mis lõikab konstitutsiooni luusse ja lihasse. Ma

kõige kindlamal kujul protesteerin niisuguse julmuse vastu, millega rahvaesindust mõnitatakse, ja usun, et... (Vahelhüüded paremalt poolt. — J. Sepp, mo: Rahakott on konstitutsioon!)

Juhataja **K. Einbund**: Ma leian, et Teie viimane sõna mõnitusest on ebakohane, teen Teile märkuse. (Müra. — K. Ast, stp paremale poole: Teie olete endid täis imenud.) Rkl. Ast, ma leian, et Teie viimane väide on ebasünnis ja teen Teile teist korda märkuse.

A. Anderkopp (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Härra Ast kurjustab üleliiga, kui arvab, et seda küsimust ei saa kaaluda lühema ajaga. Rühmadel ei peaks see küsimus uus olema. Kaks nädalat on komisjonis sellest kõneldud, ja komisjon on otsustanud paluda kõigilt rühmadelt, et nad teataksid oma seisukohad, võtaksid oma seisukoha selles küsimuses. Iga rühm on oma seisukohaga esinenud juba üle nädala tagasi, ja iga rühm on saanud seda küsimust põhjalikult kaaluda. Kui küsimus edasi lükatakse, asja tahetakse venitada, siis parem juba, kui see enamuse arvamine on, öeldagu ära, et seda eelnõu tarvis ei ole. Aga et heatahtlikult küsimust kaaluda võiks, see on päris selge.

V. Maaker (as): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Meile paistab härra Veiler'i ettepanek võrdlemisi võimatu olema vastu võtta, sest seaduseelnõu tarvitab siiski pikemaid läbimõeldusi. (Vahelhüüe.) Meie ei taha maha matta, vaid teiselt poolt tehakse seega demagoogiat ja tahetakse selle abil häält lõigata, ega taheta tegelikult seadust läbi viia. (Vahelhüüe paremalt poolt: Mispärast teie vastu hääletasite?) Meie ei ole vastu, vaid hääletasime selle poolt, et seaduseelnõu tuleb komisjoni anda. (Vahelhüüe.) Minu härrad, lubage ma seletan. Teine sarnane seaduseelnõu on komisjonis, ja nimelt rahaasjanduse komisjonis, ja rahaasjanduse komisjon valis selleks alamkomisjoni, ning mul on au seal olla. Ma esitasin soovi, et komisjoni kokkukutsuja komisjoni kokku kutsuks, ja komisjon kutsuti kokku, aga kokkukutsuja ise ei ilmunud komisjoni koosolekule. Mina olin härra Sternfeldt'iga seltsis, aga teisi polnud ühtki inimest. Selle kohta on mul tunnistajad. Siis läksime meie härra Sternfeldt'iga ära, sest kvoorum ei olnud kokku tulnud. (Vahelhüüe.) Peale meie kahe — minu ja härra Sternfeldt'i — teisi kedagi ei olnud. Härrad, miks te närvitsete, võtke sõna ja vaielge siis vastu.

Edasi, eile õhtul tuli komisjoni kokku, ma teatasin rühma nimel, et meie pooldame seda seadust ja tahame mõningad parandused esitada. Parandused on järgmised.

Me teame, et terve rida Riigikogu liikmeid on advokaadid, arstid j.n.e., nad on teisel alal tööl. Meie teame Riigikogu liikmeid peatoimetajaid ja teistel aladelgi veel. Nii näiteks härra Vreeman on advokaat, teda näeme Riigikogus harva. Temal on tähtis Riigikogu liikme prestiih selleks, et kliente juurde saada.

Komisjonis vaieldi selle nõude vastu, et Riigikogu liikmed ei tohi kõrvalameteid pidada. Meie aga nõuame seda.

Täna hommikul kell 10 kutsusin mina alamkomisjoni juhatajana alamkomisjoni kokku. Eile õhtul valiti aruandjaks härra Martinson. Ja kui ma täna hommikul kella 10-ks alamkomisjoni kokku kutsusin, siis ei tulnud alamkomisjoni liikmed kokku, ja kõige huvitavam on siin märkida, et seaduse aruandja M. Martinson puudus. 7-mest liikmest ei olnud ilmunud rohkem kui mina ja härra Pesur. Siis kutsusin alamkomisjoni kokku esimeseks Riigikogu koosoleku vaheajaks. Aga mis te arvate — ilmunud olid: mina, härra Sternfeldt ja härra Pesur, kuna aruandja Martinson jällegi puudus.

Teie teete küll sõnu, et tahate selle seaduse läbi viia, aga teie ise takistate selle seaduse läbiviimist.

K. Veiss (tp) (fakt. märk.): Rkl. härra Anderkopp tõi ette, et kõik rühmad on informeeritud sellest Riigikogu liikmete tasu muutmise asjast. Kodukorra komisjonist tööliste partei ja vähemusrühvuste rühmad ei ole osa võtnud. Nii et see väide on alusetu.

See seadus on säärane, millega tahetakse ainult rahvale silmi teha ja valimiste-eelset aega palavaks kütta.

Siin on midagi säärast käsil, et tööliste klassi esindajaid välja suruda pikkamööda, järk-järgult, et aga kodanlikku korda kindlustada.

M. Martinson (põl) (fakt. märk.): Ma kuulsin, et rahaasjanduse komisjoni alamkomisjoni esimees härra Maaker tõi minu vastu ränku süüdistusi, et mina, kui rahaasjanduse komisjoni Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha seaduse alamkomisjoni aruandja, ei ole koosolekust osa võtnud.

Peaaegu täheandama faktilise märkusena, et täna hommikul kell 10 oli määratud täheandatud seaduseelnõu läbivaatamiseks alamkomisjoni koosolek. Ma tulin hommikul komisjoni koosolekule, ning ühtki komisjoni liiget ei olnud kohal, läksin 10-ne minuti pärast vaatama, kas on keegi koosolekule ilmu-

nud. Kvoorumiraamat oli laual, kuid ühtki komisjoni liiget ei olnud komisjoni toas, ja kvoorumiraamatusse ei olnud keegi sisse kirjutanud.

Pärast käis härra Maaker minu juures ja ütles, et ta oli viis minutit pärast kella 10 komisjoni toas olnud ja kirjutanud nime kvoorumiraamatusse. Mina aga käisin 10 minutit pärast kella 10, ja kvoorumiraamatus ei olnud ühtki nime. Kui komisjoni esimees ise asja niiviisi valgustab... (Müra ja naer põllumeeste hulgas!) Kui härra Maaker'il oleks südamel Riigikogu liikmete tasu ja sõiduraha vähendamise, siis oleks ta eile õhtul rahaasjanduse komisjonis need parandused teinud, aga et ta neid ei teinud, siis oli selge, et täna ei oleks võimalik komisjonil tööd lõpetada ja seaduseelnõu läbi vaadata ning Riigikogule esitada, sest kodukord näeb ette, et seaduseelnõud peavad Riigikogule esitatud olema üks päev enne arutamist. Selle tagajärjel ei jäänud meil ega nähtavasti ka tööerakonnal teist seisukohta üle, kui nende esindajad kirjutasid uuele seadusele alla ja esitasid Riigikogule seaduse, mida praegu arutame.

A. Anderkopp (töer) (fakt. märk): Ausatud Riigikogu liikmed! Mina pean kahjuks ütleva, et rkl. härra Maaker ei ole tõsiasju nõnda valgustanud, nagu nad tõepoolest olid. Kõigepealt eile komisjoni käik. Härra Maaker ütles, et komisjon oli kokku kutsutud kella 12-ks. Niisugust kutset ei ole olnud, vaid oli kutse kella kaheks, kui Riigikogu vaheaja teeb. Riigikogu aga vaheaega ei teinud, ja nii ei saanud ka komisjon kokku astuda. See oli üks ebatõde, mille härra Maaker ette tõi.

Teine asi oli õhtune koosolek. Komisjon kutsuti õhtul kokku, ja seal juhiti tähelepanu sellele, et kui rahaasjanduse komisjon seda arvesse võtab, et Riigikogu täna on otsustanud töö lõpetada, ja tahab selle seaduseelnõu veel Riigikogule esitada, siis peab selle kodukorra põhjal paljundatult üks päev enne Riigikogu liikmetele kätte andma. Siis oleks aga pidanud alamkomisjon kohe kokku tulema, et seda tööd ära teha. Kui aga tehti niisugune ettepanek, siis selle vastu hääletas just härra Maaker. (Hulgalised vahelhüüded. — V. Maaker, as: Ai, ai!)

E. Pesur, (stp) (fakt. märk.): Faktilise märkusena tahtsin mina siit kohalt öiendada, et kui härra Martinson kõneles, et tema olevat täna hommikul kella 10 ajal komisjonis käinud, siis pean ütleva, et komisjoni esimees härra Maaker ja mina olime kell 20 minutit üheteistkümne peal seal. Siis tõmbas härra Maaker kvoorumiraamatusse kriipsu alla ja ütles, et kvoorum ei ole tulnud, siis lõpetan

koosoleku. Säraselt lõppes ka päevane koosolek, kus ei olnud aruandjat kohal. Komisjonis olid härra Sternfeldt, komisjoni esimees härra Maaker ja mina. Olime kolmekesi koos, kuid puudus aruandja härra Martinson. Sellest on näha, et ei olnud tahet seda seadust vastu võtta, vaid oli tahe demagoogiat teha. Nüüd tahetakse kokkuvõtte teha, et siin saab 2—3 miljonit kokku hoida, aga siit öeldakse, nagu eile nägime, et 400 miljonit mujal ära anda rahva raha ei ole mitte midagi. Särasest sääsekurnamist ei saa mina pooldada.

V. Maaker (as) (fakt. märk.): Ma pean faktilise märkusena tähendama rkl. Martinson'ile üht: kui Teie tähendasite, et olite komisjoni koosolekul, siis ei ole see õige. Kvoorumiraamat näitab välja, kes seal olid, ja Teie nime raamatus ei ole. Meie olime rkl. Pesur'iga seal kahekesi kuni kell 10. 20 min., ja kedagi muud ei tulnud.

Edasi pean tähendama, et sellel komisjoni koosolekul, mis oli pärast esimest Riigikogu koosolekut, ei olnud rohkem koos kui kolm liiget. Kvoorumiraamat näitab jälle, kes seal olid, igatahes härra Martinson'i nime seal hulgas ei ole. Härra Martinson aga ütleb, et ta on käinud sellel koosolekul.

Edasi, mis puutub rkl. Anderkopp'i ütlusse, siis pean tähendama, et selles asjas on tal õigus, et komisjoni koosolek ei olnud mitte kell 12, vaid Riigikogu koosoleku vaheajal. Tulime kokku kell 2. (A. Anderkopp, töer: Vaheaega ei olnud.) Meie, mitmed komisjoni liikmed, käisime vaatamas, kas on kvoorum koos, kuid ei olnud, ja sellepärast ei saanud koosolekut pidada. Kui mina tegin ettepaneku, komisjoni koosolek pidada hommikul kell 9, siis oli härra Anderkopp see, kes minu ettepaneku surnuks hääletas. Siis tehti härra Ast'i poolt ettepanek, pidada koosolek kell 10 hommikul, ja loomulik, et meie selle ettepaneku poolt hääletasime, sest muidu poleks üldse olnud võimalik koosolekut pidada, sest Teie hääletasite surnuks minu ettepaneku.

A. Veiler (töer) (fakt. märk.): Pean faktilise märkusena öiendada rkl. Pesur'i väidet. Nimelt öiendas rkl. Pesur, et käesolev seadus toovad ainult 3 või 4 miljonit kokkuvõtte. Meie poolt esitatud seadus toob iga aasta 10 miljonit kokkuvõtte. Praegu on Riigikogu liikmete palgad võetud ümmarguselt 30 miljonit. Kui käesolev seadus vastu võetakse, alaneb palgade kogusumma 30 miljonilt 20 miljonile. Seega ei ole siin 3-miljonilise kokkuvõtte tegemist, vaid iga aasta on kokkuvõtte 10 miljonit senti, ja see on praegu riigi eelarves suur summa.

M. Martinson (põl) (fakt. märk.): Härra Maaker püüdis väita, et mina kui komisjoni aruandja olen takistanud komisjoni koosolekut pidada. Mina pean ütleva, et mina käisin komisjoni toas, aga ühtki komisjoni liiget seal ei olnud. Minu südametunnistus ei lasknud mind kvoorumiraamatusse kirjutada enne, kui teada saan, kas koosolekust asja saab või mitte. Härra Anderkopp ütles väga selgesti, mispärast teistkordne komisjoni koosolek kokku ei tulnud. Komisjon kutsuti kokku Riigikogu koosoleku vaheajaks. Täna aga Riigikogu koosoleku vaheajaga ei olnud. Nii näeme, et komisjoni esimees ei osanud komisjoni kokku kutsuda nii nagu tarvis. Ja kui komisjoni esimees härra Maaker ja komisjoni liige härra Pesur kahekesi läksid ja kvoorumiraamatusse sisse kirjutasid, siis on selge, et nad komisjoni liikme tasu saada tahtsid, aga ei tahtnud tööd teha.

A. Anderkopp (töer) (fakt. märk.): Nähtavasti, austatud Riigikogu liikmed, on täna faktiliste õienduste õhtu. Ma pean siin faktilise märkusena jälle ühe ebatäpsuse õiendamaks, mille rkl. Maaker teinud. Härra Maaker ütles, et ta teinud ettepaneku, pidada koosolek hommikul kell 9, ja et teised on selle vastu olnud. Ma pean tähendama, et see õige ei ole. Meil oli 3 ettepanekut: 1) määrata koosolek eile õhtul. Selle hääletas härra Maaker maha. 2) oli ettepanek, pidada koosolek täna hommikul kell 9 ja 3) ettepanek rkl. Ast'ilt, pidada koosolek hommikul kell 10. Mina ei olnud selle vastu, kuid lõpuks võeti enamusega vastu härra Ast'i ettepanek, pidada komisjoni koosolek kell 10 hommikul. Mõlemad teated, mis Teie, härra Maaker, praegu kõnetoolilt ette tõite, ei ole õiged. Seda võib ka härra Ast kinnitada.

M. Laarman (põl): Ma tahtsin toetada rkl. Veiler'i ettepanekut. Kuigi vast 1 tund liiga lühike on tähtajaks määrata, siis meeldis mulle väga, kui rkl. Ast selle kohta kõlblis viha tundis, et selle seaduse läbivaatamiseks nii lühike tähtaeg taheti määrata. Ma arvan, siin on vist südametunnistuse piinaga tegemist, sest alles hiljuti tahtis härra Ast 10 minutit määrata ühe seaduse tundmaõppimiseks. Nüüd on kahetsus tulnud. Aga kui ta üldse tuleb, siis on see ikka hea.

Ma toetan härra Veiler'i ettepanekut, kuid ma arvan, oleks hea, kui teeksime vähe pikema tähtaja. Ei oleks vist halb, kui annaksime mõne päeva juurde sellele tähtajale, mida nõudis härra Veiler, sest me võime ju teatavasti ka pärast pühi kokku tulla, võtame seaduse vastu, ja sel korral on aega põhjalikult seda läbi kaa-

luda. Siis jääksid ka etteheited ära, miks alamkomisjoni esimees ja aruandja teineteist aru ei ole saanud. (A. Anderkopp, töer: Mikspärast mitte homme?) Ka selle poolt ma olen. Kõigepealt paluksin, et määrataks tähtaeg, ja selle kohta ehk lepiksime ka kokku, kui pikk see tähtaeg peaks olema.

K. Ast (stp): Kõigepealt faktiline märkus. Täna on kaks korda kokku kutsutud rahaasjanduse komisjoni alamkomisjon selle seaduseelnõu läbiarutamiseks, ja kummaldi korral ei ole toimunud see koosolek. Esimene koosolek kutsuti kokku kell 10 hommikul ja lõpetati kell 10.20 min. sellepärast, et komisjoni liikmed ei ilmunud. Olid ilmunud härrad Maaker ja Pesur. Teine koosolek oli kokku kutsutud kell 12.30 min., kvoorumi puudusel ei saadud ka seda koosolekut pidada ning lõpetati kell 12.42 min. Koos olid sellel koosolekul Maaker, Sternfeldt ja Pesur. Koosolek tuli lõpetada aruandja puudumisel.

Mis puutub eileõhtusesse koosolekusse, siis olen mina selles süüdi, et eile õhtul koosolekut ei peetud. Mina oma parteikaaslastega viisin hilise aja tõttu, kus võimata oli töötada, koosoleku lõpetamise ettepaneku läbi. Nii ei ole õigustatud need etteheited, mis siin esile toodi eriti härra Maaker'i kohta.

Mis puutub sisuliselt sellesse küsimusse, siis on lugu nii, et parlamentides on võideldud just töölisesindajate poolt selle eest, et parlament kindlustaks oma liikmetele korraliku ülalpidamise, nii et nad saaksid täita oma kohuseid. Aga teadupärast on rahvaesindaja kohused palju kulukamad kui mõnegi teise elukutse alal. See on ka Lääne-Euroopa riikides nii püsunud, ja eriti tööliskond kinnitab seda õigust, kui kõigeparemat ja väarikamat. Austatud härrad, mulle tundub, et meie ei ole ometi jõudnud niikaugele, et meie tahaksime lammutada parlamendi eluvõimalusi ja asetada meie Riigikogu teise seisukorda. Kui rkl. Veiler hüüab, mispärast ei ole seda asja kiirustatud, siis küsiks minna: mispärast asja ei ole õigel ajal algatatud? Riigikogu on istunud ligi kolm aastat koos, ja alles viimsel, 12. tunnil algatatakse need erilise tähtsusega küsimused. Kui siis selle kiiruse juures, kus töötegemine garanteeritud ei ole, viimsel hetkel nõutakse, et komisjon ühe tunniga selle ära teeks, siis on ometi täitsa võimata seda tõsiselt võtta. Teie näete, et palja küsimuse otsustamiseks, kas maksab eelnõu komisjoni anda või mitte, oleme üle poole tunni aega kulutanud. Kuidas komisjon saaks ühe tunniga valmis? Seal oleme sunnitud kaaluma kõik rasked ettepanekud, mis kolme Riigikogu liikme poolt tehtud palkade vähendamiseks.

Juhataja **K. Einbund**: Ettepanek on, määrata komisjonile tähtaeg 1 tund. (J. Piiskar, stp: 1 aasta. — Segased vahelhüüded.) Ma palun juhatajat kuulata. Seejuures rkl. Laarman nõudis, sain nii aru, et tähtaja määramine otsustataks eraldi, see tähendab, esiteks otsustataks tähtaja määramine põhimõttelikult ja pärast aeg. Ettepanek tuleb hääletamisele kahes osas: määrata tähtaeg ja pärast seda aeg. Hääletamisele tuleb komis-

jonile tähtaja määramine. (Hääletatakse.) Poolt on 38, vastu — 33 häält. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) (Müra.) Palun juhatajat kuulata. Komisjonile tähtaja määramise poolt on 34 häält, vastu 51 häält, erapooletuid 3 häält, (Naer.) seega on ettepanek tagasi lükatud.

Päevakord on läbi. Lõpetan koosoleku. Koosolek lõpeb kell 19.25 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu esimees **K. Einbund**.

Abiesimees **R. Penno**.

Abisekretär **O. Liigand**.